

Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş:03.07.2023 ✓Accepted/Kabul:10.08.2023

DOI:10.30794/pausbed.1322301

Research Article/Araştırma Makalesi

Yıldırım, A. E. ve Uzbay, M. (2023). "Fonksiyonel Gelir Dağılımı ve Ekonomik Büyüme İlişkisi Üzerine Teorik Bir İnceleme", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 58, Denizli, ss. 1-20.

FONKSİYONEL GELİR DAĞILIMI VE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ ÜZERİNE TEORİK BİR İNCELEME*

Ahmet Eren YILDIRIM** Meneviş UZBAY***

Öz

Bu çalışma fonksiyonel gelir dağılımı ve ekonomik büyüme ilişkisinin açıklanmasında farklı teorik yapıların bakış açılarını analiz etmeyi amaçlamaktadır. 2008 Küresel Krizi piyasa ekonomisinin etkinliğini ve bu doğrultuda büyüme ve bölüşüm ilişkilerini yeniden tartışılır hale getirmiştir. Bu çalışmada fonksiyonel gelir dağılımı ve ekonomik büyüme ilişkisi Klasik dönemden başlayarak günümüze gelen gelişim sürecinde ele alınmaktadır. Farklı teorik yapıların temel varsayımları ve üretim bölüşüm ilişkisine bakış açılarının analiz edildiği çalışmada ortaya koyulan sonuç, farklılıkların önemli ölçüde ekonomik sistemlerin ele alınış biçiminden kaynaklandığını göstermektedir. Buna göre, ekonominin genel işleyişini arz yönünden tartışan Neo-Klasik paradigma ile talep yönünden tartışan Keynesyen yaklaşımın varsayımlarına dayalı olarak ortaya çıkan Post-Keynesyen paradigma arasında fonksiyonel gelir dağılımının öneminin vurgulanmasına yönelik önemli farklılıklar olduğu gözlenmiştir.

Anahtar kelimeler: *Fonksiyonel gelir dağılımı, Ekonomik büyüme, Keynesyen yaklaşım, Neo-Klasik yaklaşım, Post-Keynesyen yaklaşım.*

A THEORETICAL EXAMINATION ON THE RELATIONSHIP OF FUNCTIONAL INCOME DISTRIBUTION AND ECONOMIC GROWTH

Abstract

This study aims to analyze the perspectives of different theoretical structures in explaining the relationship between functional income distribution and economic growth. The 2008 Global Crisis made the efficiency of the market economy and, accordingly, the relations between growth and distribution debatable once again. In this study, the relationship between functional income distribution and economic growth is discussed in the development process starting from the Classical period to the present day. The result of the study, in which the basic assumptions of different theoretical structures and their perspectives on the production distribution relationship are analyzed, shows that the differences are mainly due to the way economic systems are handled. Accordingly, it has been observed that there are significant differences in emphasizing the importance of functional income distribution between the Neo-Classical paradigm, which discusses the general functioning of the economy from the supply side, and the Post-Keynesian paradigm, which emerged based on the assumptions of the Keynesian approach, which discusses the demand side.

Keywords: *Functional income distribution, Economic growth, Keynesian approach, Neo-Classical approach, Post-Keynesian approach.*

*Bu çalışma, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı'nda 2018 yılında kabul edilen "Fonksiyonel Gelir Dağılımı ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin Ücret Çekişli Büyüme Yaklaşımı ile Analizi" başlıklı Doktora tezinden üretilmiştir.

**Dr. Öğr. Üyesi, Uşak Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Finans ve Bankacılık Bölümü, UŞAK.

e-posta: ahmet.yildirim@usak.edu.tr (<https://orcid.org/0000-0002-2405-3081>)

**Emekli, Doç. Dr., Ege Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, İZMİR.

e-posta: menevis.uzbay@gmail.com (<https://orcid.org/0000-0001-6161-467X>)

1- GİRİŞ

Bu çalışma, fonksiyonel gelir dağılımı ile ekonomik büyüme ilişkisini teorik olarak analiz etmeyi amaçlamaktadır. Üretim ve bölüşüm ilişkilerinin bundan yaklaşık iki yüz elli yıl önceki geçmişte, iktisat biliminin ortaya çıktığı Sanayi Devrimi döneminde köklendiği ifade edilmektedir. Klasik dönem, iktisadın bilimsel olarak ele alındığı ilk dönem, üretim ve bölüşüm ilişkilerini toplumsal gelişim sürecinde öncelikli inceleme alanlarından biri olarak ele almıştır. Yirminci yüzyılda iktisat biliminin gelişimi teorik olarak çeşitlenirken, üretim ve bölüşüm ilişkisinin ele alınma biçimi de farklılık göstermiştir. Neo-Klasik yaklaşımda bölüşüm konusu görece daha geri plânda kalırken, Keynesyen yaklaşım ve savunucuları gelir dağılımı konusuna analizlerinde daha fazla yer vermişlerdir. 1900'lerin sonu ve 2000'lerin başı üretim ve bölüşüm arasındaki ilişkinin görece daha az ilgi gördüğü bir dönem olurken, 2008 Küresel Finans Krizi, Neo-Klasik/Neo-liberal paradigmanın savunduğu serbest piyasa ekonomisinin ve ekonominin arz yanlı büyüme davranışının yeniden sorgulanır olmasına yol açmıştır. Böylece, gelirin fonksiyonel dağılımı ve ekonomik büyüme ile ilişkisi tartışmaları da büyüme literatürünün yeniden ilgi çeken temel tartışma konuları arasına girmiştir. Özellikle, Keynesyen yaklaşımın yeni dönem savunucuları ve Neo-Klasik yaklaşımı tümenden reddeden Post-Keynesyen iktisatçılar, fonksiyonel gelir dağılımı ve ekonomik büyüme ilişkisine giderek daha fazla ilgi çekmeye başlamıştır.

Klasik dönemde üretim ilişkisi teknik biçimde ilk kez alınmış ve üretimin sermaye, emek ve toprak arasında dağılımının gerçekleştiği ifade edilmiştir (Mill, 1871'den akt. Asimakopulos, 1988, s.15). Adam Smith bu dağılıma göre kâr, ücret ve rantın üç temel gelir kaynağı olduğunu ortaya koymuştur (Smith, 1776'dan akt. Asimakopulos, 1988, s.20). David Ricardo dağılımı sorununu analitik olarak inceleyen ilk iktisatçıdır (Kazgan, 1974). Ricardo (1817) gelirin kâr, ücret ve rant arasındaki dağılımına yönelik analizlerinde Smith ile benzerlik taşıırken, Thomas Robert Malthus (1820)'un nüfus teorisinden de etkilendiği görülmektedir. John Stuart Mill (1848) ise üretimin gerçekleştirilebilmesi için üretim faktörleri olan sermaye, emek ve toprağa gereksinim olduğunu vurgulayarak, çalışmasında her bir üretim faktörünün tanımını da yapmıştır. Klasik dönemin sonu olarak kabul edilen Karl Marx (1867) dağılıma toplumsal boyutlarıyla bakış açısı getirmiştir. Marx'ın çalışması Klasik teorinin temel argümanlarını içermektedir; 'emek-değer' ve 'artık-değer' (Kazgan, 1974). Akyüz (2009)'e göre, Marx dağılım sorununu 'emek-değer' teorisi üzerinden ele alarak bir anlamda bu iki teoriyi bütünleştirmektedir, bu yönüyle de Ricardo (1817)'dan farklılaşmaktadır.

Neo-Klasik dönemde üretimin teknik ilişkisi 'fayda' kavramı, özellikle de 'marjinal fayda' kavramı temelinde incelenmiştir. Marjinal fayda yaklaşımına göre, üretim ve bölüşüm ilişkisinde üretim faktörlerinin üretimden üretime katkıda buldukları kadar pay almaları gerekmektedir (A. Marshall, 1920; F. Edgeworth, 1925; A. Pigou, 1920). Bu yönüyle incelendiğinde, gelirin fonksiyonel dağılımının üretim düzeyi ile ilişkisi bu dönemde bir miktar geri planda kalmıştır. Ancak, yirminci yüzyılın ilk yarısında yaşanan ekonomik ve toplumsal olaylar (savaşlar ve krizler), üretim ve dağılım ilişkisinin iktisat literatüründe yeniden ele alınması gereken bir konu olduğu gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Bu ilişki bu dönemde araştırılması gereken bir alan haline gelmiştir.

Büyük Bunalım sonrasında, daralan dünya talebi ve küresel ölçekte yaşanan kriz nedeniyle literatürde ekonomik büyüme üzerine yapılan çalışmaların yanı sıra gelir dağılımı konusunda da önemli çalışmalar ortaya çıkmıştır. John Maynard Keynes (1936), Roy Harrod (1939) ve Evsey Domar (1946) ekonomik büyüme ve toplam talep gibi konuları çalışmalarının merkezlerine koyarken, toplam milli gelirin üretim faktörleri arasındaki bölüşümü ile doğrudan ilgilenmemişlerdir. Keynesyen ekolün savunucuları toplam talep ve eksik istihdam konularına odaklanırken, 1950'lerde ortaya çıkan ve Neo-Klasik yaklaşımı eleştiren bazı çalışmalarda ise toplam talep konusu öne çıkarılmıştır. Bu çalışmaların gelir dağılımı tartışmalarının yeniden önem kazanmasını sağladığı görülmüştür. Bunlar arasında, Michael Kalecki (1954), Nicholas Kaldor (1955-1956), Luigi Pasinetti (1962), Stephen Marglin (1984), Bhaduri ve Marglin (1990) gibi Post-Keynesyen iktisatçılar üretim ve bölüşüm ilişkisine yönelik teorik tartışmalarda özellikle fonksiyonel gelir dağılımının giderek daha fazla ilginin odağında olmasını sağlamışlardır.

Ekonomik büyüme ile gelir dağılımı ilişkisini teorik düzlemde tartışan çalışmalarda çoğu zaman ekonomik büyümenin önemi daha fazla vurgulanmaktadır. Fonksiyonel gelir dağılımı vurgusu bu tartışmalarda geri plânda kalmasına rağmen, fonksiyonel gelir dağılımının ekonomik büyümenin teorik gelişim sürecinde önemli etkileri bulunmaktadır. Bu çalışmanın temel motivasyonu bu ilişkiden hareketle ekonomik büyüme ile fonksiyonel gelir

dağılımının teorik analizinin gerçekleştirilmesidir. Bu nedenle bu çalışma, farklı yaklaşımların teorik literatürün gelişim evreleri boyunca bu ilişkiyi ele alış biçimlerindeki farklılaşmayı ortaya koyarak literatüre katkı sunmayı hedeflemektedir. Bu çalışma ayrıca fonksiyonel gelir dağılımı ve ekonomik büyüme ilişkisine yönelik teorik çerçevenin tartışılması noktasında son dönemde ortaya çıkan tartışmaları da kapsamı bakımından ilgili literatüre güncel bir katkı sunmak adına önem taşımaktadır.

Fonksiyonel gelir dağılımı ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi teorik yönden inceleyen çalışma temel olarak dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm fonksiyonel gelir dağılımı ile ekonomik büyüme ilişkisine Klasik yaklaşımın bakış açısını sunmaktadır. İkinci bölüm Neo-Klasik yaklaşımın bu konudaki bakış açısını ortaya koymaktadır. Üçüncü bölüm bu ilişkiye yönelik Keynesyen yaklaşımın görüşlerini yansıtmaktadır. Dördüncü bölümde bu ilişkiyi eleştirel bir yaklaşımla teorik olarak analiz eden Post-Keynesyen yaklaşımın savunularını tartışmaktadır. Çalışma, sonuç bölümünde genel bir değerlendirme ile sonlanmaktadır.

2- KLASİK TEORİDE BÜYÜME VE FONKSİYONEL GELİR DAĞILIMI

Klasik teoride üretim ve dağılım ilişkisinde Ricardo (1817) ve Marx (1867)'in çalışmaları öne çıkmaktadır. Ricardo'nun ise önemli ölçüde Malthus (1820)'un nüfus teorisinden etkilendiği gözlenmektedir. Malthus'un üretim ve dağılım ilişkisine bakışının temelinde toplum nüfusunun değişimi yer almaktadır. Malthus'un nüfus teorisi, nüfusun daima geçimlik araçları aşmak eğiliminde olduğunu ancak bazı engeller dolayısıyla aşamadığını ortaya koymaktadır (Kazgan, 1974: 89). Bu aynı zamanda nüfusun ücretle ilişkisi olabileceğini göstermektedir. Malthus (1820), ücret teorisini nüfus teorisine dayandırmaktadır; ücret, artan nüfusa bağlı olarak geleneksel olarak belirlenmiş bir geçimlik seviyeye düşmek eğilimindedir.

Klasik teoride üretimin sınıfsal bölüşümüne bakıldığında emeğin getirisi ücret olarak ortaya çıkmaktadır. Ücret düzeyi arttığında üretime katılmayı arzu eden kesimin sayısı artacak, dolayısıyla emek arzı artacaktır. Emek arzının artması nüfustaki değişime göre belirlenmektedir. Kazgan (1974)' göre nüfus değişimi emek arzını belirlemede ve aynı zamanda ücretlerden de etkilenebilir. Malthus'un üretim ve dağılım ilişkisine katkıları bu şekilde özetlenebilmektedir. Ricardo ve Marx ise analizlerinde yöntemsel olarak önemli derecede farklılaşmaktadır. Ricardo ekonomik politığın ilkeleri üzerine evrensel bir teori geliştirmek için çaba harcarken, Marx analizini 'modern burjuva üretimi' ile sınırlandırmıştır (Akyüz, 2009, s.4).

2.1. David Ricardo

Ricardo (1817) üretim ve dağılım ilişkisinin gelişimini belirleyen kanunların ortaya koyulmasında ekonomi politığın ilkelerine ihtiyaç olduğunu ifade etmektedir. Ricardo, üretim ve dağılım ilişkisine bakışında Klasik teorinin temel enstrümanlarını kullanmaktadır. Buna göre üretim sistemi makine, sermaye, emek faktörlerinin bir araya getirilmesiyle oluşmaktadır. Üretilen gelir ise toplumun temel üç sınıfsal kesimi arasında paylaşılmalıdır; toprak sahipleri, sermaye sahipleri ve emek sahipleri. Toprak sahipleri rant elde ederken, sermaye sınıfı kâr ve emek sınıfı ise ücret elde etmektedir. Gelir dağılımının adaleti ise bu üç sınıfın taşıdığı niteliksel özellikler tarafından belirlenmektedir. Ricardo'nun görüşlerinden etkilenen ve katkılarının önemine vurgu yapan Robinson (1967), Ricardo'nun İngiltere gibi gelişen bir ülkede dünyanın toplam üretiminin dağılımı konusunda toprak, sermaye ve emek kesimlerinin tanımlamasını yaparak önemli tespitler ortaya koyduğunu belirtmektedir.

Ricardo (1817), dağılım sorununa sınıfsal tartışmalarda rant düzenine açıklama getirmek için vurgu yapmaktadır. Robinson (1967)'a göre, Ricardo toplumu üç sınıfa ayıran bir model kurmaktadır; feodal düzen içinde olan ve toprağını işlenmesi için kiralayarak rant geliri elde eden toprak sahipleri, bu toprağı işleyen ve buradan sağladığı artık değerden ücret maliyeti çıktıktan sonra kalan kâr gelirini elde eden kapitalistler/girişimciler ve bu toprağın işlenmesi ve ürüne dönüşmesi sürecinde baştan sona emeğini sunarak bu emek karşılığı ücret geliri elde eden işçiler. Akyüz (2009)'e göre, Ricardo'nun modeli üretim ve dağılım ilişkisinin açığa çıkarılmasında önemli ipuçları sunar. Buna göre buğday üretimi toprak verimliliği ve emek miktarına bağlıdır. Ücret düzeyi asgari geçim düzeyindedir. Ekili toprak farklı verimlilikte olduğunda rant düzeni ortaya çıkmaktadır. Kâr ise toplam buğday üretiminden rant ve ücret ödemeleri çıkarıldıktan sonra kalan buğday miktarına eşit olmaktadır. Akyüz, Ricardo'nun modelini analitik olarak da ortaya koymaktadır. Buna göre, modelin temel değişkenler içerisinde; W_m : parasal ücretleri, P_c : buğdayın parasal fiyatını, P_m : sanayi malının parasal fiyatını, $W = W_m/P_c$: buğday cinsinden ücreti, W_s : reel

asgari geçimlik ücreti ($W=W_s$), P: tarım kesiminin toplam reel kârını, R: toplam reel rantı ve W: toplam reel ücretleri ifade etmektedir.

Akyüz (2009)'e göre, tarımda kullanılan marjinal ya da en az verimli toprak parçası üzerinde gerçekleşen üretimden elde edilen buğday yalnızca kâr ve ücret arasında bölüşülmektedir. Rant ise en az verimli toprak parçasında bulunmamaktadır. Klasik dönem emek-değer teorisi üzerine çalışmalar yapan ve analizini toplumsal sınıflar arasındaki üretim ilişkileri üzerinden yürüten Marx ile sona ermektedir.

2.2. Karl Marx

Marx (1867) üretim ve dağılım ilişkilerini Ricardo (1817)'dan farklı olarak 'artık-değer' ve 'emek-değer' teorileri ile açıklamaktadır. Ancak, Marx analizinde büyük oranda Ricardo'dan beslenmiştir (Kazgan, 1974: s.348). Marx toplumsal ilişkileri üretim ilişkileri bağlamında açıklamakta ve analizinde üretim ve dağılım ilişkilerini toplumsal sınıflar çerçevesinde ele almaktadır. Buna göre analizde toplam üretim değişken sermaye ve artık-değer olmak üzere temel olarak ikiye ayrılmaktadır. Ücret gelirleri değişken sermayeyi (v) ücret gelirlerinden, kâr, faiz ve rant ise artık-değeri (s) ifade etmektedir (Kazgan, 1974, s.349). Toplam üretim, üretim faktörlerinin gelirlerinin toplamı olarak varsayılmaktadır. Bu nedenle de (v) ve (s) oranında dağılmaktadır. Sabit sermaye (c) toplam üretim ile toplam net üretim arasındaki farka eşittir. Amortismanlar bu farkı oluşturmaktadır (Kazgan, 1974, s.349). Sabit sermayenin değeri, üretimin değerine yaptığı katkının yalnızca üretim süreci içinde kaybettiği değerdir. Değişken sermaye, üretim sürecinde hem kendine eşit bir değer yaratıp hem de süreç içerisinde sabit sermayenin değişmesine sebep olarak yeni bir değer yaratmaktadır (Kazgan, 1974, s.350). Böylece toplumsal sistem içerisinde belirli bir dönem içinde üretilen değer $c + v + s$ toplamına eşit olmaktadır.

Bu değer üzerinden bazı çıkarımları yapmak mümkündür. Örneğin, sömürü haddi artık değerinin değişken sermayeye oranı şeklindedir. Sermaye bileşimi, sabit sermayenin değişken sermayeye oranıdır. Bu oran, Klasik teoride işgücü başına düşen sermaye miktarı biçiminde de tanımlanmaktadır. İstihdam düzeyinin değişmesi, sermaye birikimi ve teknolojik yenilik bu oranı etkileyebilmektedir. Marksist yaklaşımda üretim faktörleri arasında ikame yoktur ve veri üretim teknolojisinde sermaye ve emek sabit oranlarda birleşmektedir (Kazgan, 1974: 350). Kâr düzeyi ise artık-değerin sabit sermaye ile değişken sermaye toplamına oranıdır. Bu oran, amortisman ve stok devir düzeylerinin eşit olması nedeniyle tam rekabet koşulları altında farklı üretim alanları için eşitlenme eğilimi gösterir (Kazgan, 1974, s.350). Marx analizinde marjinalizme yer vermemesi bakımından üretim ve dağılım ilişkisine bakışında Neo-Klasik sentezden farklılaşmaktadır.

3. NEO-KLASİK TEORİDE BÜYÜME VE FONKSİYONEL GELİR DAĞILIMI

Marx (1867) üretim ve dağılım ilişkisi konusunda Klasik teoride önemli etkiler bırakmış olmasına rağmen, Neo-Klasik teoride bu konudaki çalışmaların önemli ölçüde Ricardo'nun 'artık-değer' yaklaşımından etkilendiği görülmektedir. Yine de Neo-Klasik teoride üretim ve dağılım ilişkisine bakış açısı iki noktada farklılaşmaktadır; 1) Ricardo emeğin toprağa göre kullanımını dikkate alan 'ikame' ilkesini kullanırken, Neo-Klasik teori üretim faktörleri arasında tam ikameyi varsaymaktadır, 2) Ricardo bir sabit faktörün, değişken faktörün marjinal ve ortalama ürün arasındaki fark tarafından belirlenmiş bir fazlayı kazanacağı ilkesini kullanırken, Neo-Klasik teori bunun tersi bir etkiye odaklanmaktadır. Ricardo bazı unsurları konjonktürel özellikleriyle dikkate almaktayken, Neo-Klasik teori dağılım konusuna daha esnek koşullardaki varsayımlara eğilmektedir.

Neo-Klasik teoride üretim ve dağılım arasındaki ilişki birtakım ilkelere dayalı olarak ele alınmaktadır. Bu ilkeler; üretim teknolojisinin/fonksiyonunun veri alınması, fayda fonksiyonunun veri alınması, iktisadi ajanların veri donanımları ile kâr maksimizasyon davranışları ve yapışkan fayda gibi unsurlar şeklinde özetlenebilmektedir (Hein, 2014: 3). Bu ilkelerin temelinde ise Neo-Klasik tam rekabet piyasası koşulları bulunmaktadır. Üretim teknolojisi aynı zamanda üretim faktörlerinin gelir paylarını belirlemektedir. Gelirin kişisel dağılımının belirlenmesi üretim faktörlerinin başlangıçtaki donanımlarının analizde içerilmesiyle gerçekleşmektedir. Tam rekabet piyasası koşulları gereği, üretim faktörlerinin fiyatları ise faktör piyasalarındaki arz-talep dengesiyle belirlenmektedir (Hein, 2014: 4).

Neo-Klasik teori özü itibarıyla marjinalist düşünceye dayanmaktadır. Üretim modeli nihai çıktının sermaye ve emek faktörlerinin birer fonksiyonu olması ile oluşmaktadır. Üretim fonksiyonu/teknolojisi $Q_i = F(K_i, L_i)$ biçiminde ifade edilmektedir. Marjinalizm olgusunun gereği olarak, bu fonksiyonun birinci kısmî türevleri üretimin sermaye ve emeğe göre marjinal verimlerini göstermektedir. Son durumda, faktör fiyatları/gelirleri her bir faktörün marjinal verimine eşit olmaktadır:

$$\text{Ücret: } w = \frac{\delta F(\dots)}{\delta L}$$

$$\text{Kâr: } \pi = \frac{\delta F(\dots)}{\delta K}$$

Neo-Klasik teori üretimdeki artışın/büyümenin ve üretimde kullanılan teknolojinin dağılımı belirlediğini savunmaktadır. Buna göre, önce üretim artışı gerçekleşmeli, üretim artışının gerçekleşmesinde kullanılan teknolojik yapı ortaya çıkmalı ve böylece üretim faktörlerinin üretimden alacakları pay belirlenmelidir. Neo-Klasik teoride üretim faktörleri aynı zamanda üretimin maliyeti fonksiyonunun da belirleyicileri konumundadır. Bu nedenle sermaye ve emek aynı zamanda birer maliyet unsurudur. Ancak burada, Neo-Klasik teorinin emeğin üretim sürecindeki konumuna bakışında önemli bir farklılık bulunmaktadır. Ücretler üretimde yalnızca bir maliyet unsurudur. Emek kesiminin üretimdeki yerine ilişkin bu tutum, 1929 yılında yaşanan Büyük Buhran sonrasında ortaya çıkan Keynesyen ekolde yerini tam tersi bir tutuma bırakmaktadır. Keynes (1930, 1936), Büyük Buhran'ın etkin talep yetersizliğine neden olduğunu ve bu durumun da ekonomilerdeki resesyon sürecini derinleştirdiğini ortaya koymuştur. Keynes'in reçetesi ekonominin talep tarafının canlandırılmasına yönelik politikaların uygulanması gerekliliğini içermekte ve ücretlerin aslında bir satın alma gücü yaratarak talep unsuru olduğu durumu tartışmaya açmaktadır.

Keynesyen teoride üretim ve dağılım ilişkisini tartışmaya geçmeden önce, Neo-Klasik teorinin üretim ve dağılım üzerine görüşlerini modelleyen Solow (1956)'un teorik katkıları burada özetlenmektedir. Solow çalışmasında Keynesyen üretim yaklaşımını da eleştirmektedir.

3.1. Solow Modeli

Solow (1956) çalışmasında ortaya koyduğu modelde bir piyasa ekonomisinde üretim teknolojisini tanımlamakta ve üretim faktörlerinin toplam üretimden aldıkları paylara ilişkin tespitlerini ifade etmektedir. Bu modelde Neo-Klasik teorinin temel varsayımlarını kullanarak üretim ve dağılım ilişkisini formüle etmektedir. Solow modeli, temel amacı uzun dönemde üretim artışını sağlayan teknolojik yenilik unsurunu öne çıkaran marjinalist yaklaşımı içermektedir (Yeldan, 2011: 111). Neo-Klasik teoriye katkıları büyüme modeli üzerinden gerçekleşen Solow'a göre ülkeler iki farklı büyüme sürecinden birini yaşamaktadır; 1) Geçici sermaye birikimi, 2) durağan durumdaki üretim. Bu iki farklı büyüme süreci aynı zamanda dağılım konusunda da önemli ipuçları sunmaktadır. Örneğin, geçici fiziki sermaye birikimi sürecine göre ekonomik büyümenin başlarında sermaye birikimi işgücünün büyümesinden daha hızlı gerçekleşmektedir. Bu sistemde süreç işçi başına düşen sermaye miktarının artışına bağlı olduğundan uzun dönemde sürdürülebilir olmamaktadır. Kâr düzeyi, girişimci için kabul edilebilir düzeyin altına düşmektedir. İşçi başına düşen üretimin azalan oranda artması ve bir düzeyde durması ise durağan durum altında üretimi açıklamaktadır (Yeldan, 2011: 112).

Jones (2001) Solow büyüme modelinin geliştirilebilmesi için iki farklı yöntem önermektedir. Teknolojik gelişme bunlardan biridir. Teknoloji herkesin kolaylıkla ulaşabildiği küresel ölçekte kamusal bir mal olduğu durumda, teknolojik yenilikler meydana geldiğinde kişi başı gelirden ve ekonomik büyümede önemli bir değişiklik olmamaktadır. Solow (1956) ise modelinde teknolojik şokların zamana bağlı olarak üretim düzeyini etkileyeceğini ortaya koymaktadır. Solow modelinde tasarruflar da üretim artışları için önemlidir. Buna göre, tasarruf-yatırım eşitliği gerçekleştiğinde üretim sürecinde gereksinim duyulan sermaye miktarı belirlenmektedir. Solow'un büyüme modeli en genel durumda dört değişken ile açıklanabilmektedir; sermaye, emek, bilgi birikimi ve çıktı düzeyi (Jones, 2001: 22-23). Bu yönüyle üretim ve dağılım ilişkisine yönelik Neo-Klasik analiz de yapılabilmektedir.

Solow (1956)'un modelinde sermaye stoku, işgücü artışı ve teknolojik yenilikler arasındaki etkileşim de vurgulanmaktadır. Bu modelin diğer önemli bir sonucu ekonomilerin kendi durağan durum dengelerine

ulaştıklarında kişi başı gelirlerinin de yakınsama davranışı gösterecek şekilde artma eğiliminde olmasıdır. Buna göre, Neo-Klasik teori kişi başı gelirin yakınsamasını mevcut sermaye stokundaki değişimlere bağlı olarak açıklamaktadır. Ekonomilerin durağan durum dengesine geçici olarak ulaşmalarının temelinde sermaye birikimi bulunmaktadır (Yeldan, 2011: 116). Solow modeli bir yönüyle literatüre yön veren bir büyüme modeli olurken, aynı zamanda üretim ve dağılım ilişkisine yönelik gelişen teorik tartışmalara da farklı bir boyut kazandırmıştır.

4. KEYNESYEN TEORİDE BÜYÜME VE FONKSİYONEL GELİR DAĞILIMI

Keynesyen yaklaşım, Büyük Bunalımının etkisiyle dünya ekonomisinde yaşanan daralmanın önemli ölçüde talep daralmasından kaynaklandığını ortaya koyan Keynes (1930, 1936)'ın çalışmalarını temel alarak, ekonominin talep yönü üzerinde durmaktadır. Keynesyen teoride üretim ve dağılım ilişkisi analizin merkezinde yer almamaktadır. Harrod (1939), Keynes (1930) ve Domar (1946)'ın çalışmaları dağılım sorununa vurgu yapmaktadır. Bu çalışmalarda ifade edilen bazı temel yapılar sonraki dönemde ele alınan ve Keynesyen yaklaşımı temel alan yeni bir literatürde (post-Keynesyen teori) kendine bir çalışma alanı bulmuştur. Keynesyen teori üretim artışı meselesine eğilirken ekonominin talep yönünü öncelemektedir. Bu konuda Keynes'in çalışmaları öne çıkarken, dağılım sorununa yaklaşımları bakımından Harrod ve Domar'ın çalışmaları daha çok Post-Keynesyen teoriye dayanak noktası olmuştur. Harrod ve Domar'ın çalışmalarından ortaya çıkan Harrod-Domar modeli bir büyüme modelidir.

4.1. Harrod-Domar Modeli

Harrod (1939) ve Domar (1946)'ın çalışmalarında ortaya koydukları model olan ve 'Harrod-Domar' modeli olarak bilinen büyüme modeli yatırımın üretim kapasitesindeki etkisini ele almaktadır. Harrod-Domar modeli üretim kapasitesindeki artışı uzun dönemde incelememektedir (Hein, 2014: 26). Bu modelin en önemli enstrümanı denge büyüme oranıdır. Bu nedenle yatırımın kapasite etkisi dikkate alınır ve üretim kapasitesinin sabit kullanımında oluşan gelirin denge büyüme oranı belirlenmektedir. Hein (2014)'a göre, bu enstrümanı modele dahil eden Domar'dır. Harrod ise daha çok ticaret çevrimleriyle ilgilenerek, denge büyüme oranının salınım göstermesine sebep olan istikrarsız dinamiklerini tahmin ederek modele katkı sunmuştur. Harrod-Domar modelinin özelliklerinin Neo-Klasik teoriyle benzerlik taşıdığı vurgulanmaktadır. Aynı ayrı incelendiğinde her iki çalışmada da üretim ve dağılım ilişkisine yönelik birtakım ipuçları bulmak mümkündür.

Harrod (1939)'un çalışması istikrarsız dinamikleri tahmin etme ve bunlara ilişkin aksiyomlar geliştirmeye yöneliktir. Dinamik teorinin statik teoriden farkı modelde ele alınan değişkenlerin yapısıyla ilişkidir. Dinamik teori değişkenlerin değerlerindeki büyüme oranıyla ilgilenmektedir (Hein, 2014: 29). Harrod modelinde aksiyomlara ilişkin üç durumu geliştirmeyi amaçlar; 1) toplumun gelirinin tasarruflarının en önemli bileşeni olması, 2) toplumun gelirinin artış oranının tasarruf talebinin belirleyicisi olması, 3) talebin arza eşit olması. Bu durumlar, Harrod'un 'çarpan mekanizması' ve 'hızlandırma prensibi'ni birlikte ele almasını gerektirmiştir. Harrod'un modelindeki dinamiklik özelliği belli uyumlanmalar arasındaki zaman gecikmelerinden kaynaklanmaktadır. Uygun bir gecikme ile bir sisteme ilişkin salınım eğilimi kurulabilmektedir (Harrod, 1939: 14). Harrod (1939)'a göre gecikmelere bağlı salınımlar yoluyla bir sistemin durağan mı gelişen mi olduğunu ölçmek mümkündür. Büyüme eğilimi salınım için kendisi uyumlu güçlerle oluşabilmektedir. Bu sayede, sistemdeki gecikmelerin etkisini analiz eden çalışma önemini korumaktadır. Harrod dinamik analizi önemsemektedir.

Domar (1946)'ın çalışması ise kısa dönem analiz yapan Keynesyen modele ilişkin bu kısıtları kaldırmayı ve bu sistemi uzun döneme taşıyarak üretim kapasitesi kullanımını artıran sabit oranlı dengeli büyümeyi sağlayacak gerekli koşulları çözümlenmeyi amaçlamaktadır. Domar'ın çalışmasının Harrod'a göre üretim ve dağılım ilişkisi tartışmasına daha fazla ipucu sağladığı gözlenebilmektedir. Domar'ın çalışması sermaye birikimi ve istihdam arasındaki ilişkinin belirlenmesine yöneliktir. Bu kapsamda sermaye birikimin ekonomik etkilerinin analizinde, a) sabit bir genel fiyat düzeyi, b) gecikmelerin olmaması, c) yatırım ve tasarrufun aynı dönemdeki geliri temsil etmesi, d) yatırım ve tasarrufun yıpranmadan fazla olması, e) yıpranmanın geçmiş dönem maliyetleri ile ölçülmemesi, f) ekonominin genel verimli kapasitesinin ölçülebilir olması gibi birtakım basitleştirici varsayımlara yer verilmiştir. Domar çalışmasının bu kısmında üretim ve dağılım ilişkisine yönelik tespitlerini net olarak belirtmektedir. Buna göre, gelir dağılımı, tüketici tercihleri, ücret düzeyleri, göreceli fiyatlar, sanayi yapısı gibi unsurlar ile sermayenin verimli kapasitenin kullanımının yakın ilişkisi bulunmaktadır. Domar'a göre ekonominin dengede olması için

verimli kapasitenin milli gelire eşit olması gerekmektedir. Bu nedenle Domar çalışmasında bu denge durumunun sürdürülebilmesi için, sürekli tam istihdamda olacak bir gerekli büyüme oranını belirlemeyi hedeflemektedir.

Sondurumda, Harrod'ungeliştirdiği dinamik model Harrod-Domar büyüme modelinin temelini oluşturmaktadır. Diğer bir ifadeyle Harrod-Domar modeli, statik Keynesyen modelin dinamik olarak geliştirilmiş formudur. Dağılım konusunda önemli ipuçları içermesinin yanı sıra Harrod-Domar modeli modern ekonomik büyüme literatürünün başlangıç noktası olarak da görülebilmektedir (Ramanathan, 1982: 18). Harrod-Domar modelinin en önemli özelliği ise tam istihdam durumuna ulaşan ve bu durumu sürdürebilen veri ekonomik sistemin koşulları altında zaman içerisinde reel gelir düzeyini artırabilmesidir.

4.2. John Maynard Keynes

Keynes (1930, 1936) çalışmalarında üretim ve dağılım ilişkisine yönelik temel bir analiz yapmamıştır ancak ortaya çıktığı dönemde önerdiği modeller ve tespitleri gerek üretim yapısı üzerinde gerekse gelir dağılımı konusunda sonraki döneme güçlü bir ışık tutmuştur. Özellikle Post-Keynesyen teorinin ortaya çıkışı ve gelişiminde dayandığı çoğu teorik temel, Keynes'in çalışmalarında ifade ettiği talep unsuru ve yatırım-tasarruf dengesiyle ilişkilidir¹. Bu nedenle gelir dağılımı ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiye yönelik geniş bir teorik perspektif sunmayı hedefleyen bu çalışmada Keynes'in çalışmalarında vurguladığı tespitler de önemli bir yer tutmaktadır.

Küresel ölçekte talep daralmasının yaşandığı Büyük Buhran sonrasında Keynes (1936), bir parasal üretim ekonomisinde faaliyet düzeyinin belirlenmesine yönelik genel teori geliştirmiştir. Bu genel teori etkin talep prensibine dayalı olarak ortaya çıkmaktadır. Genel teori özü itibarıyla piyasa ekonomisinin talep daralmasına bağlı olarak yaşadığı eksik istihdam dengesini konu etmektedir. Keynes çalışmasında dağılım sorununa doğrudan eğilmese de milli gelirin dağılımına yönelik genel bir değerlendirmede bulunmaktadır. Buna göre ulusal gelirin dağılımını belirleyen unsurlar işgücünün miktarı ve niteliği, sermayenin miktarı ve kalitesi, teknoloji, rekabet derecesi, tüketici tercihleri, toplumsal örgütlenmeler gibi durumlardır (Keynes, 1936: 245). Keynes gelirin dağılımını veri olarak almasına karşın, ücret sahiplerinden diğer kesimlere bir gelir transferinin ekonomide tüketim eğilimi üzerinde daraltıcı bir etki yaratacağını, bunun da toplam talep, çıktı ve istihdam üzerinde etkilerinin olacağını vurgulamaktadır (Hein, 2014: 23). Ayrıca, tam istihdamı sağlamadaki başarısızlık, refah ve gelirin eşitsiz olarak keyfekeder biçimde dağıtılması gibi unsurlar iktisadi toplumun olağanüstü hatalarıdır (Keynes, 1936: 372).

Hein (2014), Keynes'in gelir dağılımı konusunda Neo-Klasik "marjinalizm" olgusundan hareket ederek mikroekonomik yapıya yakın olduğunu ifade etmektedir. Bu tespit Keynes (1936)'in klasik düşünce sisteminden uzak bir sistemde belirlenen çıktı düzeyi varsayımına dayalı olarak, üretimin daha çok özel kesimin çıkarıyla uyumlu şekilde gerçekleşeceği ve üretim faktörlerinin üretimde hangi oranda bir araya getirileceği ve toplam üretimin nasıl dağılacığına yönelik Klasik analizin yöntemlerinin Neo-Klasik yapıda da mümkün olacağı vurgusunu pekiştirmektedir. Keynes, dağılım konusuna marjinal tüketim eğilimi üzerine olan görüşlerinde de yer vermektedir. Buna göre, parasal ücretlerdeki değişmelere ilişkin tartışmada, parasal ücretlerdeki değişimin en önemli sonuçlarına göre, parasal ücretlerdeki bir azalma fiyatları da azaltacaktır. Bu durumda reel gelirin yeniden dağılımı söz konusu olabilecektir. Bu durum ücret sahiplerinden ve girişimciden diğer kesimlere bir gelir transferi anlamına gelmektedir (Keynes, 1936: 254). Keynes bu tespitini, çalışmasının izleyen kısmında ise şöyle güçlendirmiştir (J. M. Keynes, 1936, s.254), *"Bu yeniden dağılımın toplumun bir bütün olarak tüketim eğilimi üzerindeki etkisi ne olacaktır? Ücret kazancı sağlayanlardan diğer faktörlere bir transferin tüketim eğilimini azaltması muhtemeldir. Girişimciden kira geliri sağlayanlara doğru bir transferin etkisi ise tartışmaya daha açıktır."*

Keynes (1936), etkin talep unsurunu gelir dağılımına yönelik görüşlerinde kapasite ve istihdam üzerinden de öne çıkarmaktadır. Buna göre aşırı kapasite ve işsizlik olduğu sürece, etkin talebin yetersiz olduğu bir ekonomide faktör talep ve faktör gelir payları belirlenemediği için Neo-Klasik yaklaşımın öne sürdüğü gelir dağılımı makroekonomik düzeyde anlamlılığını yitirmektedir. Keynes, bu noktada Neo-Klasik yaklaşımı tümünden reddeden Post-Keynesyen teorinin öncülerinden olan Michael Kalecki'ye de dikkat çekmektedir. Marjinal reel

¹ Keynes'in milli gelirin dağılımı ve onun ekonomik etkinlik düzeyine etkileri konusundaki detaylı açıklamaları için bkz. Keynes, J. M. (1930), "A Treatise on Money", Cambridge University Press, 1st Ed. ve Keynes, J. M. (1936), "The General Theory of Employment, Interest and Money", Cambridge University Press, 1st Ed.

maliyetler ile birim kârlılığın birlikte hareket etmesinin bir miktar mucize olduğunu açıklayan Kalecki'nin eksik rekabet koşullarında üretim faktörleri arasındaki dağılımı açıklama biçimine bakış açısının önemli olduğu ifade edilmektedir.

Keynes (1930, 1936)'in çalışmaları, tüm tespitlerine karşın üretim ve dağılım ilişkisine bakış açısı bakımından Post-Keynesyen teorinin temellerinin irdelenmesinde faydalı bir başlangıç noktası olarak görülmemektedir. Yine de Keynes milli gelirin dağılımına yönelik bazı önemli bulgulara yer vermektedir. 'Para Üzerine Bir İnceleme' başlıklı çalışmanın dördüncü bölümünde, daha sonra Nicholas Kaldor'un yaklaşımı içerisinde gelişecek olan dağılım teorisi için bazı önemli ipuçları bulunmaktadır (Hein, 2014). Kaldor (1955-56) çalışmasında Keynes'in çalışmalarında makroekonomik açıdan anlamlı bulmadığı dağılımı konusunu farklı bir yolla ele almaktadır. Bu yönüyle bakıldığında, Kaldor literatürde en iyi bilinen 'Keynesyen' makroekonomik dağılım teorisyenidir (Harcourt, 2006).

5. POST-KEYNESYEN TEORİDE BÜYÜME VE FONKSİYONEL GELİR DAĞILIMI

Post-Keynesyenteori önemli ölçüde Keynes (1930, 1936) ve Kalecki (1939, 1943, 1954, 1971)'nin çalışmalarından etkilenerek üretim ve dağılım ilişkisini merkezine almakta, Klasik teorinin bazı temel argümanlarından beslenmekte ancak Neo-Klasik teoriyi tümünden reddetmektedir. Michael Kalecki, Roy Harrod, Joan Robinson, Jan Kregel, Richard Kahn, Piero Sraffa, Hyman Minsky ve Paul Davidson gibi iktisatçılar başlıca Post-Keynesyenler arasında gösterilebilmektedir. Bunlar arasında Keynes'in çalışmalarından esinlenen ve kendilerini "Cambridge Keynesçileri" olarak tanımlayan ve Joan Robinson, Kahn, Sraffa, Austin Robinson ve James Meade'den oluşan bir grup bulunmaktadır. Bu grup savaş sonrası dönemde ana akıma yakın olan Neo-Keynesyenlerden daha köklü olarak Genel Teori'ye bağlılık göstermiştir. Bu durum 1930'larda Cambridge Üniversitesi'nde Keynes'in beşli üyeden oluşan bir 'sirk' olduğuna vurgu yapılarak ortaya çıkmıştır. Buna göre "Sirk", Keynes'in 1930'da yayınlanan 'Para Üzerine Bir İnceleme' çalışmasını okumak için bir araya gelen ve sonrasında 1936'da yayınlanan Genel Teori'den önce Keynes'in taslak çalışmalarını tartışan bir çalışma grubu olarak bilinmektedir. Sonraki dönemde, Keynes'in yaklaşımının geliştirilmesi için çaba harcayan ve Cambridge okulu dışında bu konuların tartışılmasını sağlayan Roy Harrod, Michael Kalecki ve Nicholas Kaldor, Abba Lerner ve John Hicks gibi genç iktisatçılar ortaya çıkmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen dönemde, küresel yeniden inşa sürecinde, diğer bir ifadeyle "Kapitalizmin Altın Çağında (Golden Age)", Neo-Klasik piyasa mekanizmasının gerektirdiği üretim sistemini eleştiren ve Post-Keynesyen düşünce okulunun savunucuları arasında gösterilen Luigi Pasinetti, Josef Steindl, Richard Goodwin, Wynne Godley gibi başka çok sayıda iktisatçı da bulunmaktadır.

Post-Keynesyen yaklaşım ana-akım iktisadın tersine üretim ve dağılım ilişkisine yönelik analizlerin makroekonominin temel konularından biri olması gerektiğini savunmaktadır. Keynes günümüz toplumlarının ekonomik yapılarının en temel sorunlarını eksik istihdam altında piyasa dengesi ve gelirin dağılımının adil olmaması şeklinde özetlemektedir (Keynes, 1965'ten akt. Horvath ve Horvath, 2020). Kaldor (1955-56) başta olmak üzere pek çok Post-Keynesyen iktisatçı Keynes'in bölüşüm konusundaki öngörülerini geliştirmeyi hedeflemiştir. Bu yönüyle düşünüldüğünde, Post-Keynesyenler Keynesyen efektif talep prensibini Klasik teorinin temel argümanlarıyla harmanlayarak üretim ve bölüşüm ilişkisini geliştirmeye açık bir alan haline getirmeyi amaçladığı düşünülebilir (Horvath ve Horvath, 2020: 333). Post-Keynesyen teoride üretim ve dağılım ilişkisinin incelenmesine yönelik başlıca çalışmalar Kalecki (1954, 1971), Kaldor (1955-1956, 1957), Pasinetti (1962, 1989a, 1989b), Steedman (1972) ve Fleck ve Domenghino (1987) olarak görülmektedir.

Post-Keynesyenler teorik analizlerinde üretim ve dağılım ilişkisini yöntemleri ve bakış açıları doğrultusunda temelde ikiye ayırmaktadır. Bunlardan birinde Nicholas Kaldor ve Luigi Pasinetti "Cambridge yaklaşımı"ni izleyerek tam istihdam varsayımında gelirin dağılımını analiz ederken, diğer yanda Kalecki dinamik bir model yoluyla gelir dağılımının belirlenmesine yönelik analiz gerçekleştirmektedir. Kalecki (1939, 1954, 1971)'nin çalışmaları sonraki dönemde 'Kalekyen model' biçiminde yeni bir literatüre dönüşmektedir. Post-Keynesyen düşünce okulu ekonominin işleyişine yönelik tespitlerinde de temelde ikiye ayrılmaktadır; 1) reel ekonomiye dayalı analiz, 2) parasal sistemlere yönelik analiz. Reel ekonomiye dayalı analizde Klasik artık-değer yaklaşımı benimsenirken, parasal sistemleri analiz eden grup çalışmalarında Keynes'in ortaya koyduğu görüşleri dayanak almaktadır (Felderer ve Homburg, 2017: 100-101).

Post-Keynesyen teorinin temel araştırma alanlarını üretim artışları, istihdam, toplam talep, gelir dağılımı (üretim fonksiyonundan hareketle fonksiyonel gelir dağılımı), yatırım düzeyleri gibi makroekonomik büyüklükler oluşturmaktadır. Üretim ve dağılım ilişkisi savaş sonrası dönemde sıklıkla Post-Keynesyen teorinin savunucuları tarafından araştırılmıştır. Özellikle Keynes'ten esinlenen Kalecki (1939, 1954, 1971)'nin talep odaklı dinamik analizi ve Keynes'in analizini dağılım konularına dönüştürüp geliştirme çabasında olan Kaldor (1955-56, 1957)'un analizi üretim ve dağılım ilişkisinin giderek daha fazla ilgi odağı olmasını sağlamıştır. Bu pencereden bakıldığında sonraki dönemde her iki alanı dayanak göstererek gelişen geniş bir teorik literatür bulunmaktadır (Pasinetti, 1962, 1989a, 1989b; Kregel, 1971; Steedman, 1972; Chiang, 1973; Fleck ve Domenghino, 1987; Bhaduri ve Marglin, 1990; Uthman, 2006; Oliveira ve Sugahara, 2021).

5.1. Kaldor Yaklaşımı

Kaldor (1955-1956, 1957)'un öncülük ettiği sonrasında ise Pasinetti (1962, 1989a, 1989b), Steedman (1972), Fleck ve Domenghino (1987) gibi çalışmaların katkı sunduğu ve 'Cambridge yaklaşımı' olarak bilinen okul Post-Keynesyen teoriye oldukça önemli katkılar sunmuştur. Kaldor (1955-1956), kökleri Ricardo'ya dayanan ve özü itibarıyla dağılımın payları sorununu araştırma sorunu yapan ekonomi politişin ilkeleri üzerine kaba tabirle kuşbakışı bir analiz yapmaktadır. Kaldor dağılım meselesini odağına koyduğu çalışmasında Keynesyen motifleri de kullanarak yeni bir Keynesyen dağılım modeli üzerine eğilmektedir. Kaldor, Keynes'in öne sürdüğü argümanların dağılım konusuna önemli göndermeler yaptığını savunmaktadır. Bu analizde Ricardo'cu bir bakışına sahiptir, çünkü Ricardo üretimin fonksiyonel faktörleri olan ücret ve sermayenin üretim fazlasını paylaşım biçimleri üzerine bir teori ortaya koymuştur (Harcourt, 2006: 6). Kregel (1971) Kaldor'un von-Neumann/Klasik yaklaşımı ve Harrod/Keynesyen yaklaşımdan da etkilendiğini belirtmektedir. Kaldor işgücünün tasarruf etmediği ve sermayedarın tüketim yapmadığı varsayımlarına bağlı kalması bakımından bu yaklaşımlardan ayrılmaktadır (Kregel, 1971: 119).

Kaldor (1955-1956) Keynesyen motifler içeren analizini hem kısa ve uzun dönemleri hem de statik ve dinamik modelleri dikkate alarak geliştirmek amacını taşımaktadır. Kaldor çalışmasında Keynes'in çarpan mekanizmasını Joan Robinson ve Michael Kalecki'nin de etkisinde kalarak bir dağılım teorisine dönüştürme girişiminde bulunmaktadır. Kaldor analizini tam istihdam altındaki piyasa koşullarında bir model tasarlayarak başlatmaktadır. Buna göre uzun dönemde üretim artışının gerçekleştiği bir ekonomi tam istihdam koşullarında dengededir ve toplam çıktı düzeyi, Y_f veri alınmaktadır. Toplam çıktıdan iki üretim faktörü pay almaktadır; ücret ve kâr. Ücret emeğin kazancı, kâr ise girişimcinin kazancıdır. İki kesimin tasarrufları dikkate alındığında temel varsayım girişimcinin marjinal tasarruf eğilimi emek kesiminden büyüktür.

$$Y_f \equiv w + \pi \quad (1)$$

$$I \equiv S \quad (2)$$

$$S \equiv S_w + S_\pi \quad (3)$$

S_w ve S_π sırasıyla ücretten ve kârdan tasarrufları göstermektedir. Veri yatırım düzeyi altında tasarruf fonksiyonları ise $S_w = s_w w$ ve $S_\pi = s_\pi \pi$ biçiminde kabul edilmektedir. Gerekli işlemler yapıldığında yatırımın toplam çıktı içindeki payı ve gelir dağılımını yansıtan kârın toplam çıktı içindeki payı şöyledir,

$$I = s_w W + s_\pi = s_\pi \Pi + s_w (Y_f - \pi) = (s_\pi - s_w) \pi + s_w Y_f \quad (4)$$

$$\frac{I}{Y} = (s_\pi - s_w) \frac{\pi}{Y} + s_w \quad (5)$$

$$\frac{\pi}{Y} = \frac{1}{(s_\pi - s_w)} \frac{I}{Y} - \frac{s_w}{(s_\pi - s_w)} \quad (6)$$

Eşitliklere göre, yatırımın toplam çıktıdaki payı, tasarrufların veri alındığı durumda toplam çıktı içindeki kârın payına bağlı olurken, aynı veri tasarruf varsayımı altında toplam çıktıdaki kârın payı basit olarak yatırımın çıktıya oranına bağlı olmaktadır. Kaldor (1955-56), modelinin açıklamasında yatırımın toplam çıktıya oranını vurgularken Keynesyen yaklaşımı hatırlatmaktadır. Buna göre, tam istihdam varsayımı altında fiyat düzeyinin parasal ücretlere bağlı olarak talep tarafından belirlendiği görülmektedir. "Yatırımdaki bir artış ve bu sebeple

toplam talebin artması fiyatları ve kâr marjını artıracak, böylece reel tüketim azalacaktır. Yatırımlar ve bu nedenle de toplam talep düşerken de fiyatlarda bir azalma ve böylece de reel tüketimde telafi edici bir artma oluşacaktır.”² Kaldor modelin çalışmasını iki ayrı koşula bağlamaktadır; sistemin istikrarlı çalışması için $s_{\pi} \neq s_w$ veya $s_{\pi} > s_w$ olmalıdır. İkinci durum modelin istikrar koşuludur.

Kaldor (1955-1956) modelinde öncelikle Kalecki'nin de varsaydığı gibi işgücünün tasarrufunun sıfır olduğu varsayımına bağlı olarak kâr miktarı modelini çözümlenmektedir.

$$\pi = \left(\frac{1}{s_w}\right) * I \quad (7)$$

Eşitlik (7) aynı zamanda Keynes (1930)'in ünlü “widow's cruse” benzetmesinin Kaldor modelindeki ifadesidir. Girişimci tüketimini artırdığında yine girişimcinin kârı artmaktadır. Kalecki bu durumu ‘kapitalist harcadığını kazanır, emekçi kazandığını harcar’ şeklinde özetlemektedir. Kaldor (1955-56) çalışmasında diğer bir varsayım olarak, ücretlerden yapılan tasarrufun pozitif olma durumunu da ele almaktadır. Bu durumda $s_w > 0$ olacak ve durum daha karmaşık hale gelecektir. Toplam kâr işgücünün tasarrufu kadar azalacak ancak yatırımın miktarındaki değişime kârın duyarlılığı daha büyük olacaktır. İşgücünün tasarrufundaki artışa bağlı olarak toplam kâr yatırım miktarındaki değişimden daha fazla azalacaktır. Kaldor, istikrar koşulları sağlandığında ekonomide tam istihdam altında üretim artışına yönelik doğal bir eğilim ortaya çıkacağını ifade etmektedir.

Pasinetti (1962), Kaldor'un modelinde mantıksal bir yanılgıdan söz etmektedir. Buna göre işçilerin tasarruflarının modelde dikkate alınabilmesi için onlara tasarrufları karşılığında ekonomide oluşan toplam kâr artışından pay verilmesi gerekmektedir. Bu pay verilmediği durumda emekçi kesimin tasarruf etmesinin bir mantığı olmayacaktır. Aynı zamanda emekçi kesimin tasarruf ettiği varsayılan model bu formunda kabul edilmeye devam ettikçe işgücünün tasarrufunun girişimciye bir ödül gibi sunulmaya devam edeceği vurgulanmaktadır. Pasinetti, Kaldor'un modelinin daha akla uygun bir yeniden incelemesini sunmayı amaçlamaktadır. Bunu gerçekleştirmek için de modelde bazı gerekli düzenlemeleri yapmaktadır. Örneğin, Kaldor modelindeki mantıksal yanılgıyı ortadan kaldırmak için gelir dağılımının formülasyonunun iki farklı düzlemde olması gerekmektedir; 1) gelirin kâr ve ücret arasındaki dağılımı, 2) gelirin girişimci ve işgücü arasındaki dağılımı. Pasinetti bu durumu çözümlenmek için Kaldor modeline aşağıdaki ilk eşitliği (toplam kârın paylaşımı) ekleyerek sistemi yeniden modellemektedir³,

$$\Pi \equiv \Pi_c + \Pi_w \quad (8)$$

$$S_w = s_w (W + \Pi_w) \quad (9)$$

$$S_c = s_c \Pi_c \quad (10)$$

Ekonomide yeni denge durumu, $I = s_w (W + \Pi_w) + s_c \Pi_c = s_w Y + (s_c - s_w) \Pi_c$ şeklinde oluşmaktadır. Pasinetti (1962)'nin çalışmasında da aynı derivasyonlar yapılarak Kaldor modeli ile önemli ölçüde benzer sonuçlara ulaşılmaktadır.

$$\frac{\Pi_c}{Y} = \frac{1}{s_c - s_w} \frac{I}{Y} - \frac{s_w}{s_c - s_w} \quad (11)$$

$$\frac{\Pi_c}{K} = \frac{1}{s_c - s_w} \frac{I}{K} - \frac{s_w}{s_c - s_w} \frac{Y}{K} \quad (12)$$

Burada artık eşitliklerin sol tarafında toplam kâr payı yerine yalnızca girişimci kesimin elde ettiği kâr payı yer almaktadır. Pasinetti (1962)'ye göre yukarıda açıklanan kısıtlar altında eşitlikler aynı sonucu göstermektedir. Farklı olan ise burada girişimci ile işgücü arasındaki gelir dağılımının belirlenmiş olmasıdır. Pasinetti eşitliğin her iki tarafına işgücünün tasarrufları karşılığında toplam kârdan alması gereken payın, Π_w/Y , eklenmesi durumunda, gelir dağılımı modelinin kâr ve ücret arasındaki gelir dağılımına dönüşeceğini ortaya koymaktadır. Modellerde gerekli düzenlemeler yapıldığında ulaşılan eşitlikler şöyledir,

2 Kaldor, N. (1955-1956), “Alternative Theories of Distribution”, *The Review of Economic Studies*, vol.23, no.2, pp.83-100.

3 Modelin derivasyonu ve diğer açıklamalar için bkz. Pasinetti, L. L. (1962), “Rate of Profit and Income Distribution in Relation to the Rate of Economic Growth”, *The Review of Economic Studies*, vol.29, no.3, pp.267-279.

$$\frac{\Pi}{K} = \frac{1}{s_c} * \frac{I}{K} \quad (13)$$

$$\frac{\Pi}{Y} = \frac{1}{s_c} * \frac{I}{Y} \quad (14)$$

Pasinetti (1962), Kaldor modeline iki önemli katkı sunduğunu belirtmektedir; 1) modelin ulaştığı sonuçlardan hareketle gelirin dağılımının belirlenmesinde işgücünün tasarruf eğilimi üzerine herhangi bir varsayıma gerek olmaması, 2) modelin ulaştığı sonuçlara göre girişimci kesimin tasarruf kararlarının sistemin tümünün tasarruf düzeyi için stratejik önem taşıyor olması. Pasinetti'nin ikinci katkısı işgücünün tasarrufları karşılığında toplam kârdan alacakları payın belirlenmesi noktasında önem arz etmektedir. Çünkü Pasinetti'ye göre, emek kesimi ne kadar tasarruf ederse etsin toplam kârdan alabilecekleri pay daha önceden belirlenmiş bir oranda gerçekleşmektedir. Pasinetti tasarrufların ele alınmasında da bazı görüşlerini ifade etmektedir. Buna göre, "Cambridge yaklaşımı"nın toplam tasarruf oranını bireysel tasarrufların ağırlıklı ortalaması olarak ele almakta ve bu yönüyle Harrod-Domar modelinden farklılaşmaktadır. Bireysel tasarrufların ağırlıklı ortalaması bireylerin ulusal gelirdeki gelir paylarını göstermektedir. Pasinetti bu ilişkiyi tasarruflardan gelir dağılımına giden bir sistemi vurgulamak için tanımlar. Buna göre sistemin gerekli tasarruf miktarını üretmesi gerektiğinde gelir dağılımı devreye girecektir. Pasinetti, Kaldor (1955-56)'un modelinde yer alan başlangıç eşitliklerini takip etmektedir. Bu eşitliklere ek olarak aşağıdaki belirtilen kısıtlar modele dahil edilmiştir,

$$s_w < \frac{I}{Y}$$

$$s_\pi < \frac{I}{Y}$$

Eklenen ilk kısıt kâr payının negatif olması durumundaki dinamik dengeyi dışarda bırakırken, ikinci kısıt ise ücret payının negatif olması durumundaki dinamik dengeyi dışarıda bırakmaktadır. Pasinetti (1962)'nin Kaldor (1955-56) modelinin matematiksel olarak geçerli olması için gerekli olduğunu belirttiği bu kısıtlar sağlanmadığında sistemde kronik sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bu kısıtlar Kaldor modelini anlamlı ve sistemi dengede tutacak gelir dağılımının varlığını ispat etmektedir. Kısıtlardan üstteki; negatif kâr payı ile oluşan dinamik denge durumunu hariç tutarken, alttaki ise; negatif ücret payı ile oluşan dinamik denge durumunu hariç tutmaktadır. Pasinetti (1962)'nin iktisadi anlam taşıyan ve bir anlamda da Kaldor (1955- 56) modelinin matematiksel eşitliklerinin geçerliliğini sağlamak için göz önüne alınmasını gerekli gördüğü bu kısıtlar sağlanmadığında bazı kronik sonuçlar ortaya çıkmaktadır. İlk kısıtın çalışmadığı durumda sistem kronik Keynesyen eksik durumuna dönüşürken, ikinci kısıtın çalışmaması sistemin kronik enflasyon sürecine girmesine yol açmaktadır.

Post-Keynesyen teorinin gelir dağılımına yönelik analizlerinin ilk ayağı olan Kaldor (1955-56) ve Pasinetti (1962) çalışmaları sistemin genel sonuçlarına ulaşmada kullandıkları modellerde işgücünün tasarruf eğiliminin hem matematiksel olarak hem de varsayımsal olarak göz ardı edilebileceğini ortaya koymaktadır. Bu alanda daha sonraki dönemlerde ortaya çıkan çalışmalar büyük oranda Cambridge modelinin geçerliliğini savunurken, Fleck ve Domenghino (1987) ve Uthman (2006) Cambridge modelinin geçerliliği konusunda önemli eleştirileri olan çalışmalar olarak dikkat çekmektedir. Fleck ve Domenghino, Kaldor'un ortaya koyduğu ve sonraki dönemde Pasinetti ve diğerlerinin izlediği Cambridge yaklaşımının Keynesyen motifler içerdiğini ancak Keynes'in en önemli katkılarından olan devlet mekanizmasının modellere dahil edilmemesinin modelin sonuçlarına etkisi olabileceğini savunmuştur. Öyle ki, Cambridge yaklaşımında modele devletin tasarruflarının da eklenmesi durumunda Kalecki'ye de atfedilerek varsayımsal ve matematiksel olarak modelden dışlanan işgücünün tasarruflarının matematiksel olarak modelden dışlanmadığı görülmektedir⁴. Bu sonuç, tartışılmalı olan sistemin önemli bir açığının bulunduğunu ve Keynesyen teoriden beslenen bir yaklaşımda devletin bütçe dengesinin de modele dahil edilmesinin hayati önem taşıdığını göstermektedir. Uthman da faiz oranına yönelik bir değişkeni modele ekleyerek Fleck ve Domenghino ile benzer sonuçlar elde ettiğini ifade etmektedir.

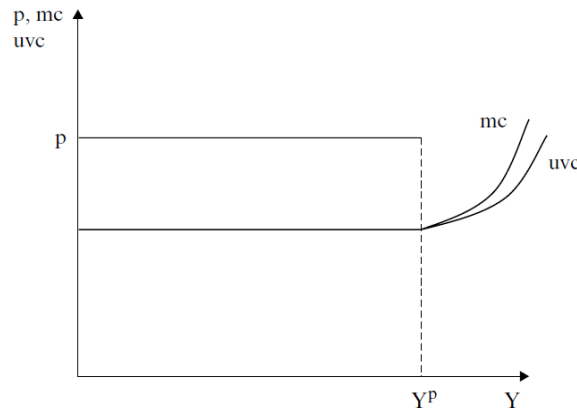
4 Modelin derivasyonu ve diğer açıklamalar için bkz. Fleck and Domenghino (1987), "Cambridge (U.K.) versus Cambridge (Mass.): A Keynesian Solution of 'Pasinetti's Paradox'", *Journal of Post Keynesian Economics*, Autumn, Vol. 10, No. 1, s.22-36.

5.2. Kalecki Yaklaşımı

Üretim ve dağılım ilişkisinin teorik çerçevede tartışmasının 'etkin talep kanunu'na dayalı olarak gelişmesinde Kalecki (1939)'nin Keynes (1936)'ten önce önemli çalışmaları olduğu ancak bunların düzenlenmesinin gecikmesinden dolayı Keynes'den sonra ortaya çıktığı ifade edilmektedir (Hein, 2014: 181). Kalecki aynı zamanda toplam talep üzerine çalışmalarında Karl Marx (1885) ve Rosa Luxemburg (1913)'dan önemli ölçüde etkilenmiştir. Kalecki toplam talep teorisini dinamik bir sistemde ve dağılım sorunlarına daha açık bir yöntemle geliştirmesi bakımından Keynes'ten ayrılmaktadır. Keynes'in Genel Teori'de yeterince önem vermediği dağılım sorunu Kalecki'yle birlikte makroekonominin temel konularından biri olmuştur.

Kalecki (1939) çalışmasında sanayi sektörünün orta ve uzun dönemde aşırı kapasiteye bağlı olarak geliştiğini varsaymaktadır. Aynı zamanda Kalecki'ye göre kapitalist sistem Keynes'in de ortaya koyduğu gibi eksik istihdam dengesinde çalışmaktadır. Kalecki analizlerine sanayi sektöründe piyasa yapısına bağlı değişiklik gösteren fiyat mekanizmasının belirlenme süreciyle başlamaktadır. Buna göre oligopolcü veya tekelci bir piyasa yapısında fiyatlar firmaların fiyat belirleme süreçlerinde karşılaşılan etkin maliyet tarafından belirlenmektedir⁵. Kalecki'ye göre fiyatlar firmaların piyasadaki tekelci derecesine bağlı olarak belirlenmektedir. Ayrıca bu belirlenme sürecinde birim hammadde maliyetleri ve birim emek maliyetlerinden oluşan birim değişken maliyetleri üzerine eklenen kâr fiyatlaması önem arz etmektedir. Hein (2014)'a göre Kalecki kâr fiyatlama teorisini geliştirirken önemli bir gelir dağılımı modeli ortaya koymaktadır. Kalecki'nin literatüre katkıları gelişmiş bir kapitalist ekonomi için toplam talep, yatırım, fiyatlama, dağılım ve en önemlisi de ekonomik büyüme ile ilgili temel tespitler içermektedir. Kalecki çalışmalarında ortaya koyduğu modellerle ve çıkarımlarla ekonominin sektörel farklı piyasa yapılarında fiyat belirleme davranışlarının gelir dağılımı üzerine olan etkilerini belirlemektedir.

Şekil-1, Kalecki (1954, 1971)'nin fiyatlama teorisinde firma düzeyinde üretim, maliyetler ve fiyatlar arasındaki ilişkiyi göstermektedir.

Şekil-1: Kalecki'nin Fiyatlama Teorisinin Gelişimi

Kaynak: Hein (2014)

Şekilde marjinal maliyetler mc ile, birim değişken maliyetler uvc ile, fiyat p ile, reel çıktı Y ile ve potansiyel çıktı ise Y^p ile temsil edilmektedir. Birim emek maliyetleri ve birim hammadde maliyetleri birim değişken maliyetleri oluşturmaktadır. Sabit sermayenin aşınması ve yönetici olan işgücünün kazançları gibi genel giderleri de içeren Kalecki'nin kâr fiyatlaması modeli şöyle oluşturulmuştur (Hein, 2014: 185),

$$p_i = \left(\frac{W}{Y}\right) i + \left(\frac{M}{Y}\right) i + \left(\frac{\pi}{Y}\right) i p_i \quad (15)$$

Modelde bir firmaya ait fiyat düzeyini, birim emek maliyetini, W/Y birim hammadde maliyetlerini, M/Y , π/Y birim gayri safi kârları ifade etmektedir. Kalecki modelinde analiz tek bir firmanın veri sermaye stokuyla tam kapasitenin altında gerçekleştirdiği üretimde fiyatlama davranışını açıklamaktadır. Bu analizde firmanın kâr maksimizasyon sorunu olmadığı varsayılmaktadır. Kalecki modelinde firmalar birim değişken maliyet üzerine kâr fiyatlaması yapmakta ve böylece fiyat belirleme sürecinde sektördeki diğer firmalarla etkileşime girmektedir.

⁵ Kalecki'nin tüm analizlerinin derivasyonu ve diğer açıklamalar için bkz. Michael Kalecki (1939, 1943, 1954, 1971) ve Eckhard Hein (2014).

Buna göre benzer üretim yapan diğer firmaların fiyat davranışları tek bir firmanın kâr fiyatlamasını etkilediği görülmektedir. Kalecki (1954)'ye göre satışlarda dramatik bir düşüş yaşanmaması için firma fiyat belirleme sürecinde kendi belirlediği fiyatın diğer firmaların fiyatlarına göre daha yüksek olmamasını sağlamalıdır. Aynı zamanda firma kâr marjını düşürmemek için fiyatı kendi ortalama temel maliyetinden de düşük olmamasına dikkat etmelidir. Bu durum firmanın fiyat belirleme politikasında kâr fiyatlamasını yaparken faaliyet gösterdiği sektördeki tekelci derecesini de belirlediğini göstermektedir. Firmanın çıktı fiyatı şöyle oluşur,

$$p_i = (1 + m_i) (w a_i + p_m \mu_i), m_i > 0 \text{ için} \quad (16)$$

Eşitlikte i firmasının ürettiği çıktının fiyatını, m_i firmasının tekelci derecesini/fiyat belirleme gücünü temsil eden kâr fiyatlamasını, w nominal ücret oranını ifade etmektedir. Ayrıca, a_i emek-çıktı oranını, p_m hammaddelerin birim fiyatını, nihaî çıktı birimi başına düşen hammadde miktarını ise μ_i temsil etmektedir. Analizin basitleştirilmesi amacıyla Kalecki her bir j sanayinin dikey entegrasyonda olduğunu ve sabit sermaye, emek ve hammadde girdileri kullanıldığını belirtmektedir. Buna göre j sanayideki ortalama fiyat şöyledir,

$$p_j = (1 + m_j) (w a_j + p_m \mu_j), m_j > 0 \text{ için} \quad (17)$$

Eşitliğe göre sanayide üretilen çıktının ortalama fiyatının ortalama birim hammadde maliyetleri, ortalama birim emek maliyetleri ve ortalama kâr fiyatlaması tarafından belirlenmektedir. Kalecki (1954, 1971) çalışmalarında ortaya koyduğu fiyat teorisini gelir dağılımı ile ilişkilendirmek için oluşturduğu model ise şöyledir,

$$z_j = \left(\frac{p_m \mu_j}{w a_j} \right) \quad (18)$$

Kalecki çalışmasında kullandığı modelin ekonominin genelinde gelir dağılımını ifade etmesi için yaptığı gerekli düzenlemelere göre oluşan modeli ise şöyledir,

$$(1 - h) = \frac{W}{\pi + W} = \frac{1}{(1 + z)m + 1} \quad (19)$$

Bu eşitliğe göre, firmaların fiyatlama sürecindeki kâr fiyatlaması, birim hammadde maliyetleri, birim emek maliyetleri ve ekonominin sektör bileşimi gelir dağılımını etkilemektedir. Kalecki (1954)'ye göre tekelci derecesi, hammadde fiyatlarının birim ücret maliyetine oranı, sanayi bileşimi gibi unsurlar ücretlerin payını belirleyen temel faktörlerdir. Kalecki çalışmasında ağırlıklı olarak tekelci derecesi ve kâr fiyatlaması odaklı modeller üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu noktada bu modellerin temel belirleyicilerini çalışmasında şöyle özetlemektedir,

- Sektörün yoğunlaşma derecesi kâr fiyatlamasıyla pozitif ilişkidir
- Ürün farklılaştırması, pazarlama ve diğer bazı rekabet unsurlarıyla ilişkisi olan fiyat rekabetleriyle ve tekelci derecesi ile kâr fiyatlaması arasında negatif ilişkilidir.
- Genel giderler tekelci derecesini ve bu nedenle de kâr fiyatlamasını etkileyebilir
- Sendikaların gücü tekelci derecesi ve kâr fiyatlaması üzerinde ters bir etkiye sahip olabilir.

Bu etkenler fonksiyonel gelir dağılımının kısa ve uzun dönem değişimleri üzerinde etkilidir. Kalecki (1954, 1971)'nin çalışmalarında üretim ve dağılım ilişkisine yönelik tespitleri özü itibarıyla bu şekilde ifade edilebilmektedir. Kalecki'nin analizlerine yönelik son vurgular milli gelirin belirlenmesinde gelir dağılımının rolünün önemine yöneliktir. Buna göre, yatırım düzeyleri milli gelir içerisindeki kâr miktarını belirlemektedir. Ancak Kalecki'nin kâr fiyatlama modeli ile dağılım konusuna bakışı önemli bir farklılık içermektedir. Tekelci derecesi ve kâr fiyatlaması fonksiyonel gelir dağılımını ve dolayısıyla kâr payını belirlerken, firmaların ve girişimci hane halklarının harcama eğilimleri ücret, kâr ve milli gelir seviyesini belirlemektedir. Burada önemli bir not; Kalecki de işgücünün tasarruf eğiliminin sıfır olduğunu varsaymaktadır. Bu kısımda da özet olarak Kalecki'nin fonksiyonel gelir dağılımına yönelik çıkarımları milli gelir denklemi üzerinden tartışılmaktadır. Kalecki'nin çalışmasında yer verdiği milli gelir eşitliği şöyle tanımlanmıştır,

$$pY = w + \pi = p_c C_w + p_c C_\pi + p_k I \quad (20)$$

Bu eşitlik kapalı bir ekonomi formunu temsil etmektedir. Bu ekonomide üretim yapısı üç parçadan oluşmaktadır; 1) yatırım malı üretimi, 2) girişimcinin tüketeceği tüketim malı üretimi, 3) işgücünün tüketeceği tüketim malı üretimi. Bu parçalar birbirleriyle dikey entegrasyona sahiptir. Bu da üretimin her parçasında hammadde gerekliliğini ortaya çıkarır. Kalecki (1954, 1971)'ye göre, gayri safi milli gelirden girişimciler kâr geliri ve işgücü ise ücret geliri şeklinde pay almaktadır. Girişimcinin kâr gelirinde aşınma payları, kâr payları, faiz, rant geliri gibi unsurlar bulunur. Eşitlikte toplam gayri safi milli geliri, ücretleri, kâr düzeyini, sağ taraf ise ücret ve kârdan tüketim harcamalarını ve gayri safi yatırım harcamasını ifade etmektedir. Ayrıca, tüketim malının fiyatını, ise yatırım malının fiyatını gösterir. Son olarak toplam üretimin ağırlıklı ortalama fiyatıdır. Kâr fiyatlaması modeli olduğu için ve ekonomi tam kapasitenin altında faaliyet gösterdiği için fiyat düzeyleri sabittir. Kalecki burada modeli geliştirmek için eşitliğin her iki tarafından ücretleri çıkararak şu eşitliği elde etmektedir,

$$\pi = p_c C_\pi + p_K I - S_w \quad (21)$$

Eşitlik kâr eşitliğine dönüşmektedir. Buna göre kârdan tüketim harcaması ve yatırım harcamasının toplamından ücretlerden tasarruf çıkarıldığında kâr elde edilmektedir⁶. İşgücünün gelirinin tamamını tükettiği varsayımı altında ücret modeli şöyledir,

$$W = p_c C_w \quad (22)$$

Kalecki (1954, 1971)'ye göre kâr denklemi yalnızca kârdan tüketim harcaması ve sermaye stokuna yapılan yatırımlardan oluşmaktadır,

$$\pi = p_c C_\pi + p_K I \quad (23)$$

5.3. Bhaduri ve Marglin Modeli

Bhaduri ve Marglin (1990) modeli, Kalecki yaklaşımını temel alan ve Post-Keynesyen teoriye kavramsal boyutta olmak üzere önemli katkılar sunan bir modeldir. Bhaduri ve Marglin çalışmasında ücretler ve işsizlik arasındaki ilişkiye odaklanarak yeni bir makroekonomik çerçeve sunmaktadır. Kalecki yaklaşımını temel almasından dolayı Keynesyen etkin talep prensibini de kullanarak, Hicks (1937)'in ünlü IS-eğrisini yeniden modellemektedir. Bu modelleme ise reel ücret oranındaki dışsal değişmelerin tasarruf-yatırım dengesi üzerindeki etkilerine bağlı olarak toplam talebin yönünü belirlemeyi amaçlamaktadır.

Bhaduri-Marglin modeli kapalı ekonomi ve açık ekonomi formlarında ayrı ayrı reel ücretlerdeki değişmelerin etkilerini analiz etmektedir. Kapalı ekonomi modelinde tüketim ve yatırım üzerine yapılan harcamalar ile toplam talep fonksiyonu ele alınmaktadır. Toplam talep ise tüketim ve yatırıma yapılan özel kesim harcamalarından oluşmaktadır. Bhaduri ve Marglin'e göre toplam talep ve toplam çıktıyı artırmak için özel tüketimi artırmak veya özel kesim yatırımlarını artırmak şeklinde iki yol bulunmaktadır. Ayrıca çalışmada ilk olarak kapalı ekonomi için IS eğrisinin yeniden modellenerek çıktının artmasını sağlayacak iki yöntem ortaya koyulmaktadır. İlk önemli yöntem reel ücretlerdeki dışsal değişmelerdir. Bhaduri-Marglin modeli, toplumsal üretimin işgücü ve girişimci arasındaki paylaşımı ve bunların tasarruf davranışlarının değişimine yönelik varsayımla başlamaktadır. Buna göre, girişimciler kârdan sabit bir miktarda ($0 < s < 1$) tasarruf ederken, işgücü ücret gelirinin tamamını tüketmektedir. Ekonomide üretilen tüm refah payı kârın getirisi olarak girişimci kesime yönelmektedir. Bu varsayımlara bağlı olarak ekonomide üretilen gelirin kârdan ücretlere yeniden tahsis edilmesi durumunda ücret artışları yoluyla tüketimin artıp tasarrufların azalması durumu ortaya çıkmaktadır (Bhaduri ve Marglin, 1990: 377). Bu konuda ortaya çıkan tasarruf fonksiyonu ise şöyledir,

$$S = s\Pi = s\left(\frac{\Pi}{Y}\right)\left(\frac{Y}{Y^*}\right)Y^* \quad (24)$$

Tasarruf modelinde Π kâr miktarını, Y gelir(çıkıtı) düzeyini ve Y^* ise tam kapasite potansiyel geliri (çıkıtı) göstermektedir. Y^* her kısa dönem için sabit olarak kabul edilebileceği için, tasarruflar tam kapasite çıktıya oran

⁶ Toplam gayri safi milli gelir eşitliğinin her iki tarafından ücretler çıkarıldığında $S_w = W - p_c C_w$ eşitliği elde edilmektedir. Elde edilmiş biçimi ise;
 $W + \Pi = p_c C_w + p_c C_\pi + p_K I$
 $W + \Pi - W = p_c C_w + p_c C_\pi + p_K I - W$
 $\Pi = p_c C_\pi + p_K I - (W + p_c C_w)$, $W - p_c C_w = S_w$ için
 $\Pi = p_c C_\pi + p_K I - S_w$ şeklindedir.

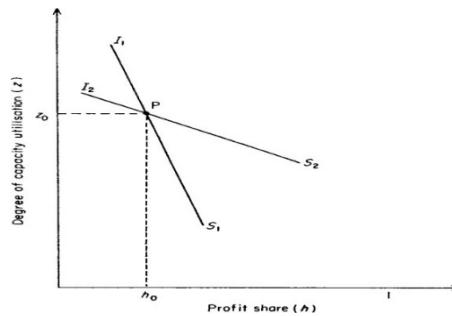
olarak normalize edilmektedir. $Y^*=1$ olduğunda olmaktadır. $H=$ kâr payı, $1>h>0$ ve $z=$ kapasite kullanım oranı, $1>z>0$ dir. Kapalı ekonomi modelinde temsili bir firma varsayılmakta ve bu temsili firmanın çıktının birimi başına sabit miktarda emeği doğrudan ve dolaylı olarak kullanarak dikey entegrasyonu olduğu ifade edilmektedir.

Bhaduri ve Marglin (1990) reel ücret oranındaki herhangi bir artışın kâr marjını ve kâr payını baskıladığını, bunun da tasarrufları azalttığını ortaya koymaktadır. Ayrıca, düşük kâr payının yatırımlar üzerindeki etkisine bağlı olarak toplam talep değişebilmektedir. Düşük kâr payının yatırımları azaltmasından dolayı reel ücret oranında meydana gelebilecek bir dışsal değişme ile toplam talep üzerinde asimetrik etkiler ortaya çıkabilmektedir. Sonuç olarak reel ücretlerin yüksekliği yatırımların kâr payına bağlılığı dikkate alındığında tüketimi artırırken yatırımlar üzerinde negatif etki bırakmaktadır. Bhaduri ve Marglin (1990) yatırımı kâr payının bir fonksiyonu olarak şöyle formüle etmiştir, $I=l(h)$, $Y^*=1$. Yatırım-tasarruf eşitliğinden hareketle, $shz=l(h)$ olurken, IS eğrisinin eğimi ise, $dz/dh = (lh - sz)/sh$, $lh=(dl/dh)>0$ biçimindedir. Eşitliğin sağ tarafının paydası pozitif olduğu için IS eğrisinin eğimi, parantez içindeki fark işlemine bağlı olarak, pozitif veya negatif olabilmektedir. Bu durumda tasarruflarla yatırımlar arasındaki tepkisel şiddete yönelik tespit de yapılabilmektedir.

Bhaduri-Marglin modeline ilişkin yukarıda vurgulanan son eşitlik ekonominin talep yapısı hakkında çıkarımlar yapılmasına olanak sağlamaktadır. Bu çıkarımlar aynı zamanda IS eğrisinin eğiminin özelliklerine yönelik ipuçları da sunmaktadır. Modelin bu kısmında elde edilen çıkarımlar Post-Keynesyen teoriye kavramsal bir katkıyı da içermektedir. Buna göre, yatırımlar kâr payındaki değişmelere görece zayıf tepki verdiğinde ($lh<sz$), reel ücretin düşük kâr payının yüksek olmasına bağlı olarak tüketim talebindeki düşüş yatırım talebindeki artışla yeterli miktarda telafi edilememektedir. Modele göre toplam talep ($C+I$), kâr payı (h) ve kapasite kullanım derecesi (z) arasında ters yönde ilişki ortaya çıktığında, reel ücret oranının düşüklüğüne bağlı olarak düşmektedir.

Bhaduri ve Marglin (1990) çalışmasında “eksik-tüketimci” görüşe de atıfta bulunmaktadır. Bhaduri ve Marglin “eksik-tüketimci” görüşün de savunduğu üzere reel ücretlerin düşük olması ile azalan toplam talep sonucu ekonomik etkinlik düzeyinin düşeceğini ifade etmektedir. Bu görüş ise kavramsal bir yeniliği ortaya çıkarır; ücret çekişli talep yapısı. Reel ücret düzeyinin düşük olmasına bağlı olarak toplam talep azalması ve ekonomik etkinlik düzeyinin düşmesi durumunda ekonomide ücret çekişli talep yapısı durumu söz konusudur. Bu durumun tersi de olasıdır. Yani, yatırımlar kâr payındaki değişmelere görece güçlü tepki verdiğinde ($lh>sz$), düşük reel ücret oranına bağlı olarak tüketimdeki düşüş yatırımlardaki bir artış ile telafi edilebilmektedir. Buna göre ekonominin yapısının kâr çekişli talep yapısına uygun olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bhaduri ve Marglin (1990) çalışmasında ücret düzeyi, kâr oranı ve IS eğrisi enstrümanlarını kullanarak gelir dağılımı analizi yaparken, modelinin çıktısı olarak iki farklı rejim ortaya çıkmaktadır; 1) stagnasyonist rejim, 2) ekshilasyonist rejim. Şekil-2’de Stagnasyonist rejim görülmektedir. Grafik, P noktasındaki esnekliğin I_1S_1 deki birim esneklikten mutlak değer olarak büyük olup olmamasına bağlı olarak ortaya çıkan emek ve sermaye arasındaki paylaşımı yansıtmaktadır.

Şekil-2: Stagnasyonist rejim

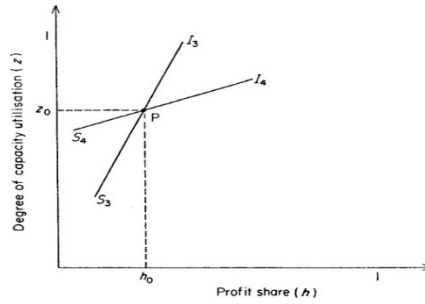
Kaynak: Bhaduri ve Marglin (1990)

Tasarruf ve yatırım arasındaki ilişkiye yönelik standart varsayıma göre marjinal tasarruflar kapasite kullanımındaki değişmeye yatırımlardan daha duyarlıdır. Bu durum Keynesyen gelir uyumlanma sürecini istikrarlı yapmak için yukarıdaki modelde eşitliğin sağ tarafındaki payda için şu kısıtın gerekliliğini ortaya koymaktadır.

$$sh-lz>0$$

Bhaduri ve Marglin (1990)'e göre bu eşitsizlik, tasarrufların kapasite kullanımındaki değişmelere yatırımlara göre daha fazla tepki verdiğini ifade etmektedir. IS eğrisinin eğimi ile ilgili daha önceki eşitliklerdeki pay değişmeden kaldığı için, önceki iktisadi yorumlamalar bu eşitlik ile sağlanmış olmaktadır. Buna göre, yatırımların kârlılığa görece zayıf tepki vermesi ile ($lh < sz$), tüketim etkin talepte baskın rol oynaması gerekmektedir. Ücret çekişli büyüme durumunda, düşük kâr payı yüksek reel ücret kapasite kullanımında olduğu gibi yüksek toplam talebe de neden olmaktadır. Yukarıdaki figür bunu göstermektedir. Ancak bu durumun aksi de mümkündür.

Kapitalist sınıfın aktif olduğu ve özel kesim yatırımlarının yüksek kâr marjı/payına güçlü bir şekilde tepki vermesi durumunda stagnasyonist rejimin tersi oluşmaktadır. Bunun anlamı, lh katsayısının sz karşısında yeterince büyük olmasıdır. $lh > sz$ olduğunda, yukarıdaki eşitlikten hareketle IS eğrisi pozitif eğimli olacaktır. Bu durumda, kâr ve yatırım toplam talebin artışında baskın rol oynar. Burada düşük reel ücrete bağlı olarak tüketimdeki herhangi bir azalmanın özel kesim yatırımların çok güçlü tepkisi ile telafi edilebildiği göz önünde bulundurulmaktadır. Stagnasyonist rejime karşı oluşan bu yeni durum ise Şekil-3'te gösterilen ekshilarasyonist rejim olarak ifade edilmektedir.

Şekil-3: Ekshilarasyonist rejim

Kaynak: Bhaduri ve Marglin (1990)

İki rejim arasındaki fark, ekonomik büyümenin iki sınıfa oldukça farklı faydalar sağlayacağı ihtimaline önemli bir bakış açısı getirmektedir. Buna göre, stagnasyonist rejimde negatif eğimli IS eğrisi boyunca, yüksek reel ücret oranı yüksek kapasite kullanımı ve yüksek istihdam yaratmaktadır. Bunun anlamı hem yüksek reel ücret oranı hem de yüksek reel ücret ödemeleri koşullarında çalışan sınıfın belirli kazançlar elde etmesidir.

Stagnasyonist rejim ekshilarasyonist rejimin tam tersidir. Ekshilarasyonist rejimin pozitif eğimli IS eğrisi boyunca kapitalistlerin yüksek kapasite kullanımında yüksek toplam kâr kadar yüksek kâr marjı/payı kazancı belirlidir. Eksik-tüketimci argümanın aksine, arz yanlı mantığa benzer olarak, yüksek düzeyde kapasite kullanımı ve istihdam yalnızca düşük reel ücret oranında mümkün olabilmektedir. Fakat düşük reel ücret oranına rağmen, çalışan sınıf yüksek kapasite kullanımı ve istihdam yoluyla bir bütün olarak yüksek reel ücret ödemesi kazanacaktır.

6. SONUÇ

Bu çalışma ekonomik büyüme ve fonksiyonel gelir dağılımı ilişkisinin kökleri Klasik döneme uzanan geniş bir perspektiften teorik düzlemde analizini sunmaktadır. Çalışmada ulaşılan en önemli sonuç, ekonomiye talep tarafından bakıldığında gelir dağılımı ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin daha belirgin olduğu ve teorik çalışmalarda önemli bir yer teşkil ettiği ancak arz yönünden bakıldığında gelir dağılımının ekonomik büyüme ile teorik düzlemdeki ilişkisinde görece ikinci plânda kaldığıdır. Ekonomik büyüme ve fonksiyonel gelir dağılımı arasındaki ilişkinin teorik gelişim sürecinin ortaya koyduğu bir diğer önemli sonuç ise Post-Keynesyen teorisinin yöntemsel olarak farklılaşmasına rağmen işgücünün üretimden aldığı payın ekonomik etkinlik düzeyinin artırılabilmesi için kritik önemde olduğunu ortaya koymasidir.

Teorik tartışmalara bakıldığında Post-Keynesyen teori bölüşüm ve büyüme ilişkisini analizinin merkezine koyarken önemli ölçüde Keynesyen varsayımlardan etkilenmektedir. Buna karşın Neo-Klasik yaklaşım gelirin fonksiyonel dağılımının ekonomik büyüme ile ilişkisine yönelik tartışmalarında, 'marjinalizm' kavramından beslenmiş ve ilişkiyi yalnızca üretim faktörlerinin üretime katkıları oranında pay almaları kapsamında sınırlandırmıştır. Gelir dağılımı ve ekonomik büyüme ilişkisine yönelik teorik literatürde son dönemdeki

tartışmaların odağına bakıldığında özellikle Post-Keynesyen yaklaşımın Keynesyen 'efektif talep' kavramını kullanarak, gelir dağılımının rolünü öne çıkardığı görülmektedir. Bu noktada, Post-Keynesyenlerin kendi aralarında yöntemsel olarak ikiye ayrıldığı ortaya konulmuştur.

Çalışma fonksiyonel gelir dağılımı ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin teorik literatürünü iktisat biliminin gelişim süreçleri açısından analiz ederek ilgili literatüre önemli bir bakış açısı sunmaktadır. Teorik literatürün geçmişten günümüzde gelişerek geldiği noktada bu çalışma göstermektedir ki, özellikle son yıllarda gelir dağılımının ekonomilerin büyüme serüvenlerinde tartışılması, önemsenmesi ve ekonomik sistemlerin kurgulanmasında temel yapıya dahil edilmesi gereken bir konu olmayı sürdürmektedir. Bu nedenle bu çalışma aynı zamanda ilgili literatürde gelecek dönemlerde çalışılması muhtemel uygulamalı araştırmalar için de önemli bir altyapı sunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akyüz, Y. (2009). *Sermaye, Bölüşüm, Büyüme*. Ankara: Efil Yayınevi.
- Asimakopulos, A. (1988). *Theories of Income Distribution*. Dordrecht: Kluwer Academic Publisher, 1st Edition.
- Bhaduri, A. ve Marglin, S. (1990). Unemployment and the real wage: the economic basis for contesting political ideologies. *Cambridge Journal of Economics*, 14(4), 375-393.
- Boratav, K. ve Yeldan, E. (2001). Turkey, 1980-2000: Financial Liberalization, Macroeconomic (in)-Stability, and Patterns of Distribution. In Taylor, L. (Eds.), *External Liberalization in Asia, Post-Socialist Europe, and Brazil* (pp.417-455). New York: Oxford University Press.
- Bowles, S. ve Boyer, R. (1995). Wages, Aggregate Demand, and Employment in an Open Economy. In Epstein, G. S. & Gintis, H. (Eds.), *Macroeconomic Policy after the Conservative Era: Studies in Investment, Saving and Finance* (pp.143-171). Cambridge: Cambridge University Press.
- Cobb, C. ve Douglas, P. (1928). A Theory of Production. *The American Economic Review*, 18(1), 139-165.
- Desai, M. (2009). *Marksist İktisat Teorisi* (Çev. Satlıgan, N.). Ankara: Efil yayınevi. (Özgün çalışma, 1974).
- Domar, E. (1946). Capital Expansion, Rate of Growth, and Employment. *Econometrica*, 14(2), 137-147.
- Edgeworth, F. (1925). *Papers Relating to Political Economy*. London: Macmillan and co.
- Engel, R. F. & Granger, C. W. J. (1987). Co-Integration and Error Correction: Representation, Estimation, and Testing. *Econometrica*, 55(2), 251-276.
- Felderer, B & Homburg, S. (2017). *Makro İktisat ve Yeni Makro İktisat* (Çev. Aydoğuş, O.). Ankara: Efil Yayınevi, 2. Basım. (Özgün Çalışma, 2005).
- Feldstein, M. & Horioka, C. (1980). Domestic Saving and International Capital Flows. *The Economic Journal*, 90(358), 314-329.
- Gordon, D. M. (1995a). Putting the horse (back) before the cart: disentangling the macro relationship between investment and saving. In Epstein, G. S. & Gintis, H. (Eds.), *Macroeconomic Policy after the Conservative Era: Studies in Investment, Saving and Finance* (pp. 57-108). Cambridge: Cambridge University Press.
- Gordon, D. M. (1995b). Growth, distribution and the rules of the game: social structuralist macro foundations for a democratic economic policy. In Epstein, G. S. & Gintis, H. (Eds.), *Macroeconomic Policy after the Conservative Era: Studies in Investment, Saving and Finance* (pp. 335-383). Cambridge: Cambridge University Press.
- Granger, C. W. J. (1988). Some recent development in a concept of causality. *Journal of Econometrics*, 39(1-2), 199-211. doi: 10.1016/0304-4076(88)90045-0.
- Granger, C. W. J. & Newbold, P. (1974). Spurious Regressions in Econometrics. *Journal of Econometrics*, 2, 111-120.
- Gujarati, D. (2004). *Basic Econometrics*. New York: The McGraw-Hill Company, 4th Edition.
- Harcourt, G. C. (2006). *The Structure of Post-Keynesian Economics*. New York: Cambridge University Press, 1st Edition.
- Harrod, R. (1939). An Essay in Dynamic Theory. *The Economic Journal*, 49(193), 14-33.
- Harris, R. & Sollis, R. (2003). *Applied Time Series Modeling and Forecasting*. Chichester: John Wiley & Sons Ltd., 1st Edition.

- Hartwig, J. (2014). Testin the Bhaduri-Marglin model with OECD panel data. *International Review of Applied Economics*, 28(4), 419-435. doi: 10.1080/02692171.2014.896881.
- Haug, A. A. (2002). Temporal Aggregation and the Power of Cointegration Tests: a Monte Carlo Study. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 64(4), 399-412.
- Hein, E. (2014). *Distribution and Growth After Keynes: A Post-Keynesian Guide*. Northampton: Edward Elgar.
- Hein, E. & Vogel, L. (2008). Distribution and growth reconsidered: empirical results for ix OECD countries. *Cambridge Journal of Economics*, 32, 479-511. doi: 10.1093/cje/bem047
- Hein, E. & Vogel, L. (2009). Distribution and Growth in France and Germany: Single Equation Estimations and Model Simulations Based on the Bhaduri/Marglin Model. *Review of Political Economy*, 21(2), 245-272. doi: 10.1080/09538250902834053
- Hein, E. & Tarassow, A. (2010). Distribution, aggregate demand and productivity growth: theory and empirical results for six OECD countries based on a pos-Kaleckian model. *Cambridge Journal of Economics*, 34, 727-754. doi: 10.1093/cje/bep066
- Hein, E. & Truger, A. (2007). *Money, Distribution and Economic Policy*. Northampton: Edward Elgar, 1st Edition.
- Hein, E., Heise, A. & Truger, A. (2006). *Wages, Employment, Distribution and Growth*. New York: Palgrave Macmillan.
- Hicks, J. R. (1937). Mr. Keynes and the "Classics"; A Suggested Interpretation. *Econometrica*, 5(2), 147-159.
- Jetin, B. & Kurt, O. E. (2016). Functional income distribution and growth in Thailand: A post Keynesian econometric analysis. *Journal of Post Keynesian Economics*, 39(3), 334-360. doi: 10.1080/01603477.2016.1202774.
- Johansen, S. & Juselius, K. (1990). Maximum Likelihood Estimation and Inference on Cointegration – with Applications to the Demand for Money. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 52(2), 169-210. doi: 10.1111/j.1468-0084.1990.mp52002003.x
- Jones, C. (2001). *Introduction to Economic Growth*. New York: W. W. Norton & Co., 2nd Edition.
- Jones, C. & Vollrath, D. (2013). *Introduction to Economic Growth*. New York: W. W. Norton & Co., 3th Edition.
- Kaldor, N. (1955-56). Alternative Theories of Distribution. *The Review of Economic Studies*, 23(2), 83-100.
- Kalecki, M. (1938). The Determinants of Distribution of the National Income. *Econometrica*, 6(2), 97-112.
- Kalecki, M. (1954). *Theory of Economic Dynamics*. New York: Routledge, 1st Edition.
- Kalecki, M. (1971). *Selected Essays on the Dynamics of The Capitalist Economy*. New York: Cambridge University Press, 1st Edition.
- Kazgan, G. (1974). *İktisadi Düşünce veya Politik İktisadın Evrimi*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Keynes, J. M. (1930). *A Treatise on Money*. New York: Cambridge University Press, 1st Edition.
- Keynes, J. M. (1936). *The General Theory of Employment, Interest and Money*. New York: Palgrave Macmillan, 1st Edition.
- King, J. E. (Ed.) (1996). *An Alternative Macroeconomic Theory: The Kaleckian Model and Post-Keynesian Economics*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 1st Edition.
- Kregel, J. A. (1971). *Rate of Profit, Distribution and Growth: Two Views*. New York: Palgrave Macmillan, 1st Edition.
- Kurt, O. E. (2017). Functional Income Distribution and Growth in South Korea: A Post-Keynesian Econometric Analysis. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 39(2), 553-576. doi: 10.14780/muiibd.384208.
- Lavoie, M. (2006). *Introduction to Post-Keynesian Economics*. New York: Palgrave Macmillan, 1st Edition.
- Lavoie, M. (2014). *Post-Keynesian Economics: New Foundations*. Northampton: Edward Elgar, 1st Edition.
- Luxemburg, R. (1913). *The Accumulation of Capital*. London: Routledge and Kegan Paul Ltd, 1st Edition.
- Malthus, T. R. (1820). *Principles of Political Economy*. London: William Pickering, 1st Edition.
- Marglin, S. A. (1984). Growth, Distribution and Inflation: a centennial synthesis. *Cambridge Journal of Economics*, 8(2), 115-144.
- Marshall, A. (1920). *Principles of Economics*. New York: Palgrave Macmillan, 8th Edition.

- Marx, K. (1867). *Kapital Cilt-1: Ekonomi Politiğin Eleştirisi*. New York: L. W. Schmidt, 1st Edition.
- Marx, K. (1885). *Kapital Cilt-2: Sermayenin Dolaşım Süreci*. Moskova: Progress Publishers, 1st Edition.
- Mill, J. S. (1848). *Principles of Political Economy*. Toronto: University of Toronto Press, London: Routledge & Kegan Paul.
- Molera-Simarro, R. (2015). Functional Distribution of Income, Aggregate Demand, and Economic Growth in the Chinese Economy, 1978-2007. *International Review of Applied Economics*, 29(4), 435-454. doi: 10.1080/02692171.2015.1016404.
- Mosley, P. & Suleiman, A. (2007). Aid, Agriculture and Poverty in Developing Countries. *Review of Development Economics*, 11(1), 139-158. doi: 10.1111/j.1467- 9361.2006.00354.x.
- Naastepad, C. W. M. & Storm, S. (2006). OECD demand regimes (1960-2000). *Journal of Post Keynesian Economics*, 29(2), 213-248. doi: 10.2753/PKE0160- 3477290203.
- Narayan, P. K. (2005). The Saving and investment nexus for China: evidence from cointegration tests. *Applied Economics*, 37(17), 1979-1990. doi: 10.1080/00036840500278103.
- Nishi, H. (2012). Structural VAR analysis of debt, capital accumulation, and income distribution in the Japanese economy: a Post Keynesian Perspective, *Journal of Post Keynesian Economics*, 34(4), 685-712. doi: 10.2753/PKE0160-3477340405.
- Obst, T., Onaran, Ö. & Nikolaidi, M. (2017). The effects of income distribution and fiscal policy on growth. Investment and budget balance: the case of Europe. *Greenwich Political Economy Research Center (GPERC)*, 43.
- Onaran, Ö. & Galanis, G. (2012). Is aggregate demand wage-led or profit-led?. *Conditions of Work and Employment Series*, 40.
- Onaran, Ö. & Galanis, G. (2014). Income distribution and growth: a global model. *Environment and Planning A*, 46, 2489-2513. doi: 10.1068/a46265.
- Onaran, Ö. & Obst, T. (2016). Wage-led growth in the EU15 member-states: the effects of income distribution on growth, investment, trade balance and inflation. *Cambridge Journal of Economics*, 1-35. doi: 10.1093/cje/bew009.
- Onaran, Ö. & Stockhammer, E. (2001, Şubat). *The Effect of Distribution on Accumulation, Capacity Utilization and Employment: Testing the Wage-Led Hypothesis for Turkey*. Sözel Bildiri, 27th Annual Conference of Eastern Economic Association, Cairo.
- Onaran, Ö. & Stockhammer, E. (2005). Two Different Export-Oriented Growth Strategies: Accumulation and Distribution in Turkey and South Korea. *Emerging Markets Finance & Trade*, 41(1), 65-89.
- Onaran, Ö., Stockhammer, E. & Grafl, L. (2011). Financialisation, income distribution and aggregate demand in the USA. *Cambridge Journal of Economics*, 35, 637-661. doi: 10.1093/cje/beq045.
- Pasinetti, L. (1962). Rate of Profit and Income Distribution in Relation to the Rate of Economic Growth. *The Review of Economic Studies*, 29(4), 267-279.
- Pesaran, M. H., Shin, Y. & Smith, R. J. (2001). Bound Testing Approaches to the Analysis of Level Relationships. *Journal of Applied Econometrics*, 16, 289-326. doi: 10.1002/jae.616.
- Pesaran, M. H. & Pesaran, B. (1997). *Working with Microfit 4.0: Interactive Econometric Analysis*. Oxford: Oxford University Press.
- Pigou, A. (1920). *The Economics of Welfare*. London: Macmillan and co., 4th Edition.
- Ramanathan, R. (1982). *Introduction to the Theory of Economic Growth*. New York: Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 1st Edition.
- Ricardo, D. (1817). *On The Principles of Political Economy and Taxation*. London: John Murray, 1st Edition.
- Romer, P. M. (1990). Endogenous Technological Change. *Journal of Political Economy*, 98(5), 71-102.
- Robinson, J. (1967). Growth and The Theory of Distribution. *Annals of Public and Cooperative Economics*, 38(1), 3-7. doi: 10.1111%2Fj.1467-8292.1967.tb00172.x.

- Smith, A. (1776). *An Inquiry into the Nature and Causes of The Wealth of Nations*, London: W. Strahan and T. Cadell.
- Solow, R. (1956). A Contribution to the Theory of Economic Growth. *The Quarterly Journal of Economics*, 70(1), 65-94.
- Stockhammer, E. & Ederer, S. (2008). Demand effects of the falling wage share in Austria. *Empirica*, 35, 481-502. doi: 10.1007/s10663-008-9069-0
- Stockhammer, E., Hein, E. & Grafl, L. (2011). Globalization and the effects of changes in functional income distribution on aggregate demand in Germany. *International Review of Applied Economics*, 25(1), 1-23. doi: 10.1080/02692170903426096
- Stockhammer, E., Onaran, Ö. & Ederer, S. (2009). Functional income distribution and aggregate demand in the Euro area. *Cambridge Journal of Economics*, 33, 139-159. doi: 10.1093/cje/ben026
- Stockhammer, E. & Onaran, Ö. (2001, Ekim). *A Post-Keynesian Model for Analyzing the Relationship Between Distribution and Growth*. Sözel Bildiri, Old and New Growth Theories: An Assessment Conference, Pisa.
- Stockhammer, E. & Onaran, Ö. (2004). Accumulation, distribution and employment: a structural VAR approach to a Kaleckian macro model. *Structural Change and Economic Dynamics*, 15, 421-447. doi: 10.1016/j.strueco.2003.07.002.
- Stockhammer, E., Rabinovich, J. & Reddy, N. (2017). Distribution, wealth and demand regimes in historical perspective. USA, UK, France and Germany, 1855-2010. *Kingston University Economics Discussion Papers*, 5.
- Stockhammer, E. & Stehrer, R. (2011). Goodwin or Kalecki in Demand? Functional Income Distribution and Aggregate Demand in the Short Run. *Review of Radical Political Economics*, 43(4), 506-522. doi: 10.1177/0486613411402642
- Storm, S. & Naastepad, C. W. M. (2005). Strategic Factors in Economic Development: East Asian Industrialization 1950-2003. *Development and Change*, 36(6), 1059-1094.
- Tursoy, T. & Faisal, F. (2018). The impact of gold and crude oil prices on stock market in Turkey: Empirical evidence from ARDL bounds test and combined cointegration. *Resources Policy*, 55, 49-54. doi: 10.1016/j.resourpol.2017.10.014.
- Vujcic, B., Deskar-Skrbic, M., Ratkovski, Z. & Zrnc, Z. (2014). Functional distribution of income and economic activity in Croatia: Post-Keynesian approach. *Zbornik Radova Ekonomskog Fakulteta u Rijeci*, 32(1), 53-73.
- Yeldan, E. (2011). *İktisadi Büyüme ve Bölüşüm Teorileri*. Ankara: Efil Yayınevi, 2. Baskı.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedirler (The authors of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).